

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ПЕДАГОГІКИ ТА ПСИХОЛОГІЇ ДОШКІЛЬНОЇ ТА
ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ**

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ
ТВОРЧОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ
ЗАСОБАМИ РЕЖИСЕРСЬКИХ ІГОР**

Кваліфікаційна робота (проект)

на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

Виконала: студентка 241 групи
Спеціальності 012 Дошкільна освіта
Освітньо-професійної (наукової)
програми 012 Дошкільна освіта
Гулак Наталія
Керівник: канд. пед. наук,
доцент Анісімова О.Е.
Рецензент: к. пед. наук, доцент
Сугейко Л.Г.

Херсон – 2020

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. Теоретичні основи розвитку творчості дітей дошкільного віку	7
1.1. Аналіз психолого-педагогічної літератури з теми дослідження.....	7
1.2. Особливості розвитку творчості дітей старшого дошкільного віку.....	15
1.3. Педагогічний супровід режисерських ігор дітей дошкільного віку.....	20
РОЗДІЛ 2. Експериментальна перевірка ефективності організаційно-педагогічних умов розвитку творчості дітей старшого дошкільного віку засобами режисерських ігор	29
2.1. Діагностика сформованості здатності до творчості у дітей старшого дошкільного віку.....	29
2.2. Організаційно-педагогічні умови розвитку творчості дітей старшого дошкільного віку засобами режисерських ігор	38
2.3. Результати формувального експерименту.....	42
ВИСНОВКИ	59
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	62
ДОДАТКИ	69
Додаток А. Режисерські ігри для використання в роботі з дітьми старшого дошкільного віку.....	69

ВСТУП

Дошкільний вік є періодом інтенсивного розвитку творчих можливостей. Яскравість почуттів та уяви дитини, безпосередність сприйняття нею навколишнього світу, активне пізнання світу створюють передумови для формування в цей період творчої діяльності.

Творити – означає бачити, створювати нове, те, чого не існувало раніше. Розвиток творчих здібностей дітей дошкільного віку передбачає нове рішення, нове бачення, новий підхід, тобто готовність до відмови від звичних схем і стереотипів поведінки, сприйняття, мислення. Творчість – це привнесення в світ чогось нового.

У проєкті Концепції розвитку дошкільної освіти визначено пріоритетні напрями реформування дошкільної ланки: визначення успішності та обдарованості кожної дитини; створення умов для всебічного розвитку особистості дитини [28].

Базовий компонент дошкільної освіти зазначає, що основним завданням творчого виховання у дошкільника є потреба і готовність виявляти елементи творчості в різних видах та умовах організації діяльності; надання можливості експериментувати, вигадувати, проявляти творчу ініціативу [5, с. 15].

Проблема розвитку творчих здібностей характеризується комплексним характером. Вона є недостатньо ґрунтовно вивченою. А такий її аспект, як функціональний вплив засобів ігрової діяльності на творчий розвиток дітей старшого дошкільного віку залишається у полі особливої уваги вчених.

Величезна роль у розвитку та управлінні дитиною належить грі – найважливішому виду діяльності. Гра є найбільш доступною для дітей діяльністю, способом обробки вражень і знань, отриманих від зовнішнього світу. Гра формує всі аспекти особистості дитини, значні зміни відбуваються в її психіці, готуючи перехід до нової, більш високої

стадії розвитку. Це пояснює величезні освітні можливості гри. Гра чітко відображає особливості мислення і уяви дитини, її емоційність, активність, розвиток потреби у спілкуванні. Дитяча творчість проявляється в ідеї гри і в пошуку засобів для її реалізації.

Отже можна засвідчити, що існують суперечності між: необхідністю створення умов для розвитку творчих здібностей у дітей дошкільного віку та існуючою системою дошкільної освіти, орієнтованою в основному на придбання дитячих предметних знань, умінь і навичок; необхідністю розвитку творчих здібностей старших дошкільників за допомогою гри і недостатнім розвитком методичного забезпечення, від якого залежить здійснення цього процесу.

Недостатність спеціальних досліджень, присвячених даній проблемі зумовила вибір теми дослідження - *Організаційно-педагогічні умови розвитку творчості дітей старшого дошкільного віку засобами режисерських ігор*

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконувалося в межах науково-дослідної теми кафедри педагогіки та психології дошкільної та початкової освіти Херсонського державного університету «Формування професійної компетентності кадрового потенціалу дошкільної та початкової освіти у системі суспільних трансформаційних процесів».

Мета дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці організаційно-педагогічних умов, що сприяють розвитку творчості у дітей старшого дошкільного віку засобами режисерських ігор.

Відповідно до поставленої мети дослідження було окреслено такі **завдання**:

1. Проаналізувати психолого-педагогічну літературу з проблеми дослідження та виявити особливості розвитку творчості у дітей старшого дошкільного віку.

2. Розкрити специфіку педагогічного супроводу режисерських ігор дітей дошкільного віку.

3. Здійснити діагностику сформованості здатності до творчості у дітей старшого дошкільного віку та визначити організаційно-педагогічні умови розвитку творчості дітей старшого дошкільного віку засобами режисерських ігор.

4. Провести формувальний експеримент.

Об'єкт дослідження – освітній процес у закладі дошкільної освіти.

Предмет дослідження – організаційно-педагогічні умови розвитку творчості у дітей старшого дошкільного віку засобами режисерських ігор.

Гіпотеза дослідження. Розвиток здатності до творчості у дітей старшого дошкільного віку буде успішним за наявності в освітньому процесі закладу дошкільної освіти сукупності організаційно-педагогічних умов, а саме: моделювання середовища випереджувального розвитку дітей; надання дитині свободи у виборі діяльності; поступове збільшенні кількості поставлених перед дитиною завдань та їх покрокове ускладнення; максимальна самостійність у виконанні завдань творчого характеру; позитивна атмосфера в сім'ї та дитячому колективі.

З метою реалізації завдань дослідження, забезпечення вірогідності його результатів під час роботи використано такі теоретичні та емпіричні **методи: теоретичні** – вивчення нормативних документів і праць з актуальних проблем дошкільної освіти, критичний аналіз психолого-педагогічної та методичної літератури, аналіз науково-методичного забезпечення дошкільної освіти; **емпіричні** – спостереження за вихованням дітей дошкільного віку у ЗДО й аналіз результатів освітнього процесу; педагогічний експеримент; кількісний та якісний аналіз експериментальних даних.

Наукова новизна дослідження: виявлено і перевірено організаційно-педагогічні умови розвитку здатності до творчості у дітей старшого дошкільного віку засобами режисерських ігор.

Практична значущість дослідження визначається тим, що розроблено рекомендації для вихователів ЗДО та батьків дітей щодо розвитку здатності до творчості у дітей старшого дошкільного віку, використовуючи можливості режисерських ігор.

Результати дослідження можуть бути використані в підготовці фахівців з дошкільної освіти в процесі викладання курсу «Дошкільна педагогіка» та в післядипломній освіті педагогів дошкільного фаху.

Апробація результатів дослідження. Апробацію одержаних результатів здійснено шляхом їх оприлюднення на засіданнях кафедри педагогіки та психології дошкільної та початкової освіти Херсонського державного університету та в статті «Організаційно-педагогічні умови розвитку творчості дітей старшого дошкільного віку засобами режисерських ігор», що вийшла з друку 2020-2021 навчального року в збірці студентських наукових праць ХДУ «Магістерські студії».

Структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ 1

Теоретичні основи розвитку творчості дітей дошкільного віку

1.1. Аналіз психолого-педагогічної літератури з теми дослідження

Проблема розвитку творчих здібностей у дітей будь-якого віку є однією з актуальних як у педагогіці, так і у психології.

Багато публікацій з цього приводу можна знайти серед праць таких науковців, як Н. Ветлугіна, Л. Богоявленська, Л. Венгер, Л.Виготський, Т. Григор'єва, В. Давидов, А. Запорожець, В. Левін, О.Лук, О. Матюшкін, В. Моляко, О. Нікіфорова, Л. Парамонова, Я.Пономарьов, Б. Теплов, П. Якобсон. Вказаними науковцями досліджувалися різні аспекти творчого виховання: сутність, компоненти, методики, засоби, прийоми тощо.

У сучасному світі творчість цінується дуже високо. Творчі професії сьогодні одні з найбільш затребуваних, а цілеспрямовані творчі люди завжди знаходять свій життєвий шлях для успішної реалізації свого творчого потенціалу.

У Національній стратегії розвитку освіти в Україні наголошується на необхідності реформування навчально-виховного процесу на засадах розвивальної педагогіки, спрямованої на раннє виявлення та найбільш повне розкриття творчого потенціалу дітей, з урахуванням їх вікових та психологічних особливостей [46].

Але багато батьків не визнають творчість важливою складовою виховання, розвитку та навчання своєї дитини. Вони вважають за краще робити акцент на розвитку мовлення, мислення і пам'яті дитини, часом повністю забуваючи про уяву і творчість. Звичайно, ці пункти дуже важливі для кожної дитини, але повністю виключати творчість не можна, її розвиток може і повинен відбуватися одночасно з усіма

іншими напрямками розвитку. Безумовно, щоб творчі здібності виявлялися яскраво, необхідно мати якісь природні задатки.

У процесі творчої діяльності у дитини посилюється відчуття власної особистісної цінності. Відбувається активне формування соціальних контактів. Творчість впливає на подолання внутрішніх труднощів та негативних переживань.

Дитина з розвинутими творчими здібностями легше навчається, працює, будує відносини з оточуючими людьми, долає різноманітні життєві труднощі.

В. Сухомлинський зазначав, що особистість дитини – це скоріше результат її саморозвитку, ніж регульованого розвитку, а психологічним механізмом реалізації такого саморозвитку є поєднання впливу дорослого і самоактивності дитини. Саме таку взаємодію він називав гуманістичною [24; 57].

Науковці зазначають, що творчість веде до активного розвитку особистості, реалізується її прагнення до самореалізації. Творчість визнають практичною діяльністю, результатом якої є створення неповторних або оригінальних ідей.

Як зазначає Л. Виготський, творчість є постійним супутником дитячого розвитку, результатом якого стає ініціативність і самостійність мислення, здатність до самовираження у акті творчої діяльності. Він зауважує, що «найвищий вияв творчості і досі доступний лише небагатьом обраним геніям людства, але в буденному житті ... творчість є необхідною умовою існування, і все, що виходить за межі рутини і в ній міститься щось нове, зобов'язане своїм походженням творчому процесу людини» [13, с. 34].

М. Веракс розглядає творчі здібності людини як індивідуальні її особливості (специфічні якості), які визначають успішність виконання нею творчої діяльності різного роду [12, с. 9].

Дослідник специфіки формування творчих здібностей В. Барко, розглядає їх як «природну функцію мозку, що виявляється і реалізується в діяльності при наявності спеціальних здібностей у тій чи іншій конкретній діяльності» [6].

Можна відзначити, що до основних чинників розвитку творчих здібностей науковці І. Лернер та М. Скаткіна частіше всього відносять такі риси особистості, як: характер, сила волі, завзятість, винахідливість, наполегливість, вміння бачити альтернативу вирішення поставлених завдань [53, с. 39].

Цікавою є думка дослідника проблеми творчості О.М. Лука, який, спираючись на біографії видатних вчених, винахідників, художників та музикантів виділяє наступні творчі здібності:

- здатність бачити проблему там, де її не бачать інші;
- здатність згортати розумові операції, замінюючи кілька понять одним і використовуючи все більш ємкі в інформаційному відношенні символи;
- здатність сприймати дійсність повністю, не дроблячи її на частини;
- здатність легко асоціювати віддалені поняття;
- здатність пам'яті видавати потрібну інформацію в потрібну хвилину;
- гнучкість мислення;
- здатність вибрати одну з альтернатив вирішення проблеми до її перевірки;
- здатність включати знову сприйняті відомості у вже наявні системи знань;
- здатність бачити речі такими, що мають свою інтерпретацію;
- легкість генерування ідей;
- творча уява;

- здатність доопрацювання деталей, до вдосконалення початкового задуму [41].

Враховуючи вищезазначене, можна констатувати, що творчий потенціал дитини дошкільного віку складається з наступних здібностей: здатність ризикувати; дивергентне мислення; гнучкість в мисленні та діях; швидкість мислення; здатність висловлювати оригінальні ідеї і пропонувати нові; розвинена уява; сприйняття неоднозначності речей і явищ; високі естетичні цінності; розвинена інтуїція.

Аналізуючи представлені точки зору науковців з питання розвитку творчості, ми можемо засвідчити, що, творча уява і якість творчого мислення як обов'язковими компонентами творчих здібностей.

Говорячи про розвиток здібностей, необхідно зупинитися на питанні про те, коли, з якого віку слід розвивати творчі здібності дітей. Психологи (Б. Г. Ананьєв, Л.С Виготський, Б.П. Нікітін та інші) називають різні терміни – від півтора до п'яти років. Також існує гіпотеза, що розвивати творчі здібності необхідно з раннього віку. Дана гіпотеза знаходить підтвердження в фізіології.

Творчі здібності досліджувалися вже багато часу. В усі часи проблема людських здібностей викликала інтерес. Однак у соціумі не виникало особливої потреби в оволодінні людей творчою діяльністю. Таланти з'являлися як би самі собою, стихійно створювалися шедеври літератури і мистецтва: відбувалися наукові відкриття, задовольняючи тим самим потреби розвитку людської культури [20].

Відповідно до фундаментальних економічних, соціальних, політичних змін життя в епоху науково-технічного прогресу стає все різноманітніше і складніше. Визначальними стають не шаблонні, звичні дії, а гнучкість мислення, швидка орієнтація та адаптація до нових умов, творчий підхід до вирішення різноманітних життєвих проблем.

У дослідженні В.О. Моляко зазначено: «Творча людина розглядається нами як така, що виражає вищий ступінь розвитку,

підготовленості до конкретних видів діяльності й до життя в цілому, до зміни стилів поведінки, до пошуку виходів із кризових ситуацій, до найбільш конструктивного раціонального прийняття рішень у складних та екстремальних умовах» [44, 45].

Важливим чинником, що визначає розвиток творчого мислення, є досвід дитини. Творча діяльність уяви залежить від різноманіття вражень і досвіду. Тому для того, щоб забезпечити розвиток творчого мислення, насамперед, необхідно забезпечити широкий кругозір дитини.

Усі культурні цінності, накопичені людством – це результат творчої діяльності людей. І те, наскільки просунеться вперед суспільство в майбутньому, буде визначатися творчим потенціалом підростаючого покоління.

Відомо, що дошкільний вік – найсприятливіший період для розвитку будь-яких здібностей, в тому числі і творчих. Малюк в цьому віці допитливий і відкритий для пізнання навколишнього світу, а його мислення незалежне і не затиснуте загальноприйнятими стереотипами. Від того, наскільки активно використовуються можливості і розвиваються творчі здібності в дитинстві, буде залежати творчий потенціал дошкільника, який стане дорослим [29].

У своїй праці «Сучасна психологія» К.А. Альбуханова зазначає, що у суспільстві відбувається формування нових цінностей, норм, моделей поведінки, тому людині необхідно постійно адаптуватися до мінливих умов. При цьому суспільний розвиток нестабільний, що проявляється в збільшенні стресогенних факторів, високому рівні невизначеності життя. Нечіткість перспектив розвитку суспільства, призводить до того, що багато людей з занепокоєнням дивляться у майбутнє. Тому вміння усвідомлено будувати плани на майбутнє стає значущим, а це сприяє в подальшому отриманню людиною сенсу життя [3].

У науковій літературі при дослідженні питань творчих здібностей використовується термін «креативність». У Тлумачному словнику української мови під креативністю розуміється здатність людини до творчості, що проявляється в мисленні, спілкуванні, відчуттях, окремих видах діяльності і характеризують особистість в цілому або її окремі сторони [59].

Н.І. Черепковська у своїх наукових пошуках ґрунтовно аналізує процес виявлення та стимуляції розвитку творчого потенціалу дітей та ототожнює ці поняття [67, с. 18].

Л.Г. Чорна так характеризує якості людини, що визначають наявність творчих здібностей: оригінальність ідей, їх інтуїтивне походження, спонтанність, багатоваріативність, використання підсвідомого у розв'язанні проблем, спонтанність виникнення ідей [68].

В даний час в дитячих садках педагоги приділяють велику увагу розвитку творчих здібностей і талантів у дітей різних вікових категорій. У державних закладах дошкільної освіти, незалежно від використання різних програм навчання та виховання, розвиток здібностей виділено в окремі тематичні заняття. Наприклад:

- діти в ігровій або навчальній формі (залежно від віку) виконують завдання з ситуаціями, де потрібно здійснювати будь-який вибір, включивши увагу;

- педагоги використовують різного роду технології для розвитку мислення;

- організовується співтворчість в колективі дітей для прояву і розвитку здібностей у кожної дитини;

- виконуються завдання щодо виготовлення виробів різної тематики.

Успіх реальної соціалізації дошкільника залежить від того, наскільки дорослий усвідомлює власну необхідність для розвитку дитини в грі [19].

С.О. Ладивір наголошує на тому, що становлення ціннісних орієнтирів, формування і розвиток дитини у сучасному соціопросторі обумовлені соціальними впливами, характером суспільства, в якому вона живе, атмосферою сім'ї, потенціалом батьків, світом її розваг та ігор [38].

Особливе місце при вивченні цих відносин відводиться грі, оскільки ігрова творчість розуміється як обов'язкова складова особистісного становлення.

У психології та педагогіці багаті традиції вивчення гри спираються на роботи О. Клименкової [27], Д. В. Менджеріцької [43], А. П. Усової [61], Д. Б. Ельконіна [70], Р. І. Жуковської [21]. Сьогодні науковий рівень дослідження творчих здібностей в грі характеризується наявністю сформованої теорії гри, можливості подальшого розвитку якої багато в чому, обумовлені прагненням дослідників розв'язати існуючі протиріччя, закладені у фундаментальних підставах цієї теорії (Д. Б. Ельконін [69]).

О. Леонт'єв висунув поняття провідної діяльності. Останньою він називає таку діяльність, що викликає найголовніші зміни у психіці дитини, таку, що пов'язана із психічними процесами, котрі підготовлюють перехід дитини до нового, вищого ступеня розвитку [39]. Провідною діяльністю у дошкільному дитинстві є гра.

Л.А. Венгер у своїх працях вивчав питання походження дитячої гри, її виникнення та генезис. Науковець розглядав вплив ігрової діяльності на загальний розвиток дитини в дошкільному віці [11].

У дослідженні О.А. Козлюк наголошується на тому, що саме дитяча гра є засобом формування здатності до гуманістичної спрямованості спілкування [30].

Гра має виняткове значення, особливо на ранніх етапах розвитку дитини. Без психічних і фізичних зусиль дітей, гра не може мати

серйозного виховного значення, що обов'язково потрібно враховувати при керівництві грою [47].

Важливими для нашого дослідження є ідеї І.М. Цимбалюк про вплив дитячої гри на спілкування не тільки із партнерами по ігровій діяльності, а й на успішність соціалізації дитини в цілому [65].

Дослідники підкреслюють можливість педагогічного керівництва ігровою діяльністю з метою розвитку творчості дитини.

З цією метою в психолого-педагогічній літературі розроблені методики Р. І. Жуковської, Д. В. Менджерицької та інших. І хоча проблема креативності в грі отримала висвітлення в психолого-педагогічних дослідженнях (Л. С. Виготський [13], Д. В. Менджерицька [43], С.М. Мартиненко [42], Д. Б. Ельконін [70]), вимагає подальшого вивчення питання щодо особливостей педагогічного керівництва грою з метою розвитку творчості. На практичну значимість цього питання вказують багато авторів, констатуючи, що в дошкільному закладі гра або пускається на самоплив, або неприпустимо регламентується.

Відомі лише окремі вчені, дослідники режисерської гри - Е.Кравцова [35], Є. Гаспарова [15] та ін. Причина полягає в тому, що режисерську гру важко побачити з боку, оскільки по-перше, вона практично завжди індивідуальна; по-друге, дитина дуже старається зберегти її для себе, і втручання дорослого часто веде до того, що гра переривається; по-третє, грати в неї дитина прагне у затишному місці, куди дорослий не завжди може зазирнути або втрутитися.

Все це і відвело увагу педагогів від режисерської гри, і довгий час вона не досліджувалася.

На думку Н.А. Короткової [34], режисерська гра в дошкільному віці не тільки є початковою сходинкою розвитку гри, за нею розвиваються образно-рольова, сюжетно-рольова та інші види ігор, але і вона завершує розвиток гри в дошкільному віці, об'єднує найважливіші досягнення інших різновидів ігор.

Режисерська гра впливає на психічний розвиток дитини дошкільного віку. У режисерській грі дитина вчиться регулювати свою поведінку, керувати висловами та діями. Емоції та почуття, які виникають у процесі задіяності у режисерській грі, залишаються у свідомості дитини. Наслідування дій дорослих, копіювання їх моральних якостей віддзеркалюються у таких же якостях дитини.

Тому найважливіша умова для розвитку режисерських ігор – створення дитячого індивідуального простору, забезпечення місця і часу для гри.

Отже, з психологічної точки зору дошкільне дитинство є сприятливим періодом для розвитку творчості, сенситивним періодом для розвитку творчої уяви. Одним із засобів її розвитку є творча гра, зокрема – режисерська.

1.2. Особливості розвитку творчості у дітей старшого дошкільного віку

Виховання та навчання орієнтоване не на формування у дитини механізму саморозвитку, а на кінцевий продукт – здатність у діяльності та поведінці відтворювати соціально визначені зразки. Заклад дошкільної освіти ніби і бере на себе обов'язок передавати суспільству істину, здатну функціонувати у заданих дорослими умовах. Але це не сприяє розвитку творчості у дошкільника, його вмінню приймати елементарні рішення, виявляти вигадку та фантазію, висловлювати власні судження.

Творчі здібності – комплексне поняття, яке включає в себе наступні складові: прагнення до пізнання; вміння пізнавати нове; жвавість розуму; прагнення до відкриттів; вільну уяву [58].

Саме дошкільний вік володіє безмежними можливостями для розвитку здатності до творчості. Але, на жаль, дана функціональність

згодом зникає, тому доводиться максимально використовувати її в дошкільному віці, коли діти неймовірно допитливі, мають величезне бажання вивчати навколишній світ.

В.У. Кузьменко визначає такі характеристики дитячої творчості:

- можливість і спосіб продукування ідей;
- самостійне перенесення раніше засвоєних знань у нову ситуацію;
- віднаходження нових функцій предмета;
- виявлення проблеми у стандартній ситуації;
- комбінування раніше засвоєних способів діяльності з новими;
- здатність до альтернативних рішень;
- бачення структури об'єкта [37, с. 15].

Для розвитку творчої активності дітей необхідна наявність як об'єктивних, так і суб'єктивних умов. Творчість влітається в вміння гратися. Для дитини важливіший процес гри, а не результат.

Однією з найважливіших умов створення атмосфери, яка заохочує творчість, є «емоційне погладження», яке посиляється на звернення до дитини тільки на ім'я, збереження педагогом рівної, доброзичливої інтонації, обов'язково заспокійливі або підбадьорливі дотики до дитини, максимально позитивне підкріплення її дій (похвала, комплімент, схвалення).

До шести років збагачується чуттєвий досвід дітей, різноманітнішими та точнішими стають уявлення про предмети і явища навколишнього, посилюється робота уяви, задуми характеризуються великою різноманітністю, стійкістю. Діти старшого дошкільного віку підходять до створення власних виробів зі сформованим задумом, який дитина співвідносить з наявними в її досвіді способами зображення і засобами його виразного рішення.

Показником творчих здібностей є самостійність.

І.С. Кон писав, що самостійність як властивість особистості передбачає, по-перше, незалежність, здатність самому, без підказки

ззовні, приймати і реалізувати в житті важливі рішення, по-друге, здатність усвідомлювати наслідки власних дій, по-третє, переконання в тому, що така поведінка реально, соціально можлива і морально правильна [32, с. 42].

Діти старшого дошкільного віку більш самостійні, ніж їхні молодші товариші. При виконанні вимог дорослих або поставлених вихователем творчих завдань старші дошкільники здатні проявляти ініціативу. Вони роблять це охоче і з характерним дитячим завзяттям. Самостійні діти можуть самі запропонувати, що їм намалювати, виготовити, які дії здійснювати у творчих іграх. У них проявляється самореалізація.

Старший дошкільник має вже необхідні для самостійних дій різні за кількістю та якістю знання, досвід, хоч і невеликий, але все ж наявні певні навички виконання різних дій. У творчості самостійність розвивається дуже ефективно – на заняттях діти створюють нові та оригінальні вироби, малюнки. При цьому активізується їх уява. Діти активно реалізують свої задуми, і це веде до розвитку їх самостійності.

Дитину старшого дошкільного віку характеризує активна діяльна позиція, цікавість, постійні питання до дорослого, здатність до мовного коментування процесу і результату власної діяльності, стійка мотивація, досить розвинена уява, наполегливість. Однією з важливих умов розвитку творчих здібностей дошкільника є організація цілеспрямованої вільної діяльності старших дошкільників в дошкільному закладі та у сім'ї [48].

Неодмінною умовою організованої дорослими творчої діяльності повинна бути атмосфера творчості: тобто, стимулювання дорослими такого стану дітей, коли «розбуджені» їхні почуття, уява, коли дитина захоплена тим, що робить.

Старший дошкільний вік сприятливий для розвитку здатності до творчості, оскільки саме в цей час закладається психологічна основа для творчої діяльності. Дитина цього віку здатна до створення нового малюнка, конструкції, способу, фантазії, які відрізняються оригінальністю, варіативністю, гнучкістю. Ініціативність пов'язана з допитливістю, винахідливістю, здатністю до вольової регуляції поведінки, вміння долати труднощі. Структура творчої активності дітей старшого дошкільного віку в різних видах діяльності являє собою сукупність її компонентів: мотиваційний, змістовний, операційний, емоційно-вольової.

Основними показниками творчої активності старшого дитячого віку може бути бажання активно включатися в творчий процес, засвоєння способів виконання робіт творчого характеру в мовній діяльності та специфічних дитячих вчинках. Йдеться про здатність до фантазування та уяви; вміння долати труднощі, що виникають у різних ситуаціях, вміння доводити розпочату справу до логічного завершення; сформована наполегливість, старанність, сумлінність; прояви радості при відкритті нових прийомів, способів, дій [36, с. 62].

Н. Гавриш вважає, що творчі результати у будь-якій діяльності зумовлені певним рівнем компетентності, розвитком емоційно-чуттєвої сфери. Вона зазначає, що мовлення відіграє велику роль в цьому процесі [14].

Фахівці висловлюють спільну думку про синкретизм (поєднання або злиття несумісних і не порівнюваних образів мислення та поглядів) як особливу властивість, що передбачає набуття дитиною нового особистісного досвіду. Дорослий, створюючи умови для самовираження дитини, пробуджує тим самим у неї творчу активність [2].

На думку І. Беґа, «провідна виховна позиція має передбачати створення таких умов, що забезпечують оптимальні можливості

самовираження вихованця, його самоутвердження, прояви його таланту» [7, с. 237].

Дитина має відчувати себе індивідуальністю, а дорослий спрямовувати зусилля на розвиток її світогляду, самосвідомості, базових особистісних якостей. В іншому разі, згідно з висновком І. Беґа, можливе виникнення різноманітних виховних ускладнень, тому створення необхідного емоційного середовища має стати «першочерговим завданням вихователя» [8, с. 237].

Значущим для нашого дослідження є принципове концептуальне положення О. Савченко, стосовно того, що «навчання виховує, але значно глибше, систематичніше виховує організація життєдіяльності дитини, що виступає як поле впорядкованої свободи дитини, коли її виховують вільною, але з почуттям відповідальності» [52].

О. Кононко висловлює думку, що виховання і навчання повинно орієнтуватись на здатність відтворювати соціально прийнятні зразки у власній життєдіяльності [33].

С.Л. Новоселова звертає увагу на те, що на 6-7 році життя ігрові дії дитини відповідають реальності, проте сюжет розгортається на уявній ситуації [22].

Позиція справжнього педагога полягає у передачі свого досвіду та знання. Його роль – роль партнера, здатного до саморозвитку, соціального «архітектора» способу життя дитини.

Для засвоєння ігрових умінь велик у увагу слід приділяти не тільки самостійному їх відтворенню, а застосуванню у різних проблемних ситуаціях. Тільки таким чином діти набувають нового ігрового досвіду. Якість ігрового досвіду впливає на загальний рівень розвитку дитячої гри [40].

Отже, під час розгляду психолого-педагогічних особливостей дітей старшого дошкільного віку розвитку творчості було виявлено наступне: дошкільне дитинство є сенситивним періодом для розвитку творчості;

самотійність дітей у вирішенні поставлених завдань. Перевага надається власним вигаданим образам, а елементи реальності займають другорядне місце, що забезпечує оригінальність і продуктивність рішень.

1.3. Педагогічний супровід режисерських ігор дітей дошкільного віку

Згідно з базовим компонентом дошкільної освіти освітня лінія «Гра дитини» передбачає розвиток у дітей творчих здібностей, самотійності, ініціативності, організованості в ігровій діяльності та формування у них стійкого інтересу до пізнання довкілля і реалізації себе в ньому. «Гра забезпечує задоволення ігрових уподобань кожної дитини, сприяє виникненню дружніх, партнерських стосунків та ігрових об'єднань за інтересами, спонукає до обміну думками, оцінювання себе й інших, заохочує до імпровізації, висловлювання власних оцінно-етичних суджень» [9].

Тематика і зміст режисерських ігор мають моральну направленість, формують смак дитини, приносять величезну користь для духовного виховання, сприяють творчому розвитку. Як і інші ігри, режисерська гра має соціальну природу й будується за уявленнями дітей про життя дорослих. Перед дитиною розкриваються не лише правила поведінки, а й їх значення для встановлення та підтримки позитивних взаємовідносин з іншими людьми [4, с. 175].

Новий погляд на дитину як суб'єкта визначає нові способи її розвитку, виховання, навчання, освіти, що призвело до появи ідеї педагогічного супроводу дитини.

Педагогічний супровід ігрової діяльності дітей здійснюється за наступними напрямками:

- Створення предметно-ігрового середовища.

- Організація ситуацій ігрового взаємодії педагога з дітьми, в яких педагог демонструє дітям ігрові способи дій.

- Створення проблемно-ігрових ситуацій (постановка нового для дітей ігрового завдання, рішення якого відбувається при зверненні до наявного життєвого досвіду). Проблемно-ігрові ситуації створюються через предметно-ігрове середовище, через ігрове спілкування педагога з дитиною.

- Участь педагога в іграх дітей, заснована на відносинах партнерства вихователя і дитини.

Провідна ідея педагогічного супроводу ігор дітей – допомогти дитині опанувати умовністю ігрових дій. Це визначає завдання роботи, спрямовані на освоєння дітьми гри як особливого виду діяльності, який передбачає вміння:

- включати в гру дії з іграшками та іншими предметами та дії без предметів - «образотворчі» (наприклад, «з'їсти» неіснуючу цукерку);

- замінювати в грі добре відомі предметні дії діями з предметами-замінниками, а потім словом;

- передавати дії, характерні для персонажу («мама», «лікар», «водій», «перукар», «казковий персонаж») або взаємини персонажів («мама» турботливо ставиться до своїх рідних, «водій» відповідально ставиться до перевезення пасажирів», «лікар» обстежує пацієнта, виписує рецепт);

- «оживляти» іграшку, приписувати їй бажання, емоційних станів;

- словесно пояснювати ігрові дії, предмети-замінники та уявні предмети («Це мої квитки на проїзд», «Я пригощаю своїм блюдом», «Це у мене ложка»);

- в першому півріччі приймати від педагога словесно позначений задум гри («Відправляємось у морський круїз», «Ми зараз поїдемо на дачу», «Збираємось на бал»); до кінця року позначати найпростіший задум самостійно;

- в першому півріччі за допомогою вихователя, до кінця року самостійно вступати в короткий діалог з іграшкою або казковим персонажем;

- самостійно розгортати смислові ланцюжки з 2-3 ігрових дій, продовжувати за змістом дію, розпочату партнером-дорослим;

- вступати у взаємодію з однолітком на основі обміну предметними діями.

Особливість педагогічного супроводу ігровою діяльністю дітей полягає в тому, що, взаємодіючи з дітьми, педагог гнучко змінює свою позицію в залежності від ступеня прояву самостійності і творчості, активно співпрацює з ними.

Супроводжує взаємодію допомога дитині актуалізувати ігровий досвід як результат спільної гри з вихователем, застосовувати його в різних ситуаціях, що виникають за межами спеціально організованої педагогом ігрової діяльності.

Педагогічний супровід ігровою діяльністю передбачає регулярну діагностику ігрової діяльності та облік її результатів при взаємодії з дітьми в грі.

Наявність ігрової позиції, що поєднує прямі і непрямі методи взаємодії. Мова йде про наступне. Відбір змісту ігор на основі інтересів сучасних дошкільнят. Орієнтація педагога на індивідуальні творчі прояви дітей в грі, їх подальший розвиток. Створення сучасного предметно - ігрового середовища.

Педагогу необхідно розвивати в собі вміння бути учасником гри, тобто мати свою ігрову позицію.

I. Карабаєва пропонує організовувати дитячу гру через введення умовної ігрової ситуації [25, с. 36].

Ігрова позиція вихователя включає в себе: яскраво виражений інтерес педагога до ігор дітей. Надзвичайно важливим є здатність: бачити реальну ситуацію з боку і вичленити в ній ігрові можливості;

встановлювати довірливі відносини з оточуючими; відчувати ігрові стани інших людей; креативність як здатність знаходити нестандартні шляхи досягнення мети.

Сучасний підхід до організації творчих ігор дошкільнят вимагає гнучкої тактики керівництва, де позиція педагога постійно змінюється:

- педагог - партнер, носій ігрових умінь і умінь організованого спілкування в грі;
- педагог - координатор ігрових задумів і спілкування дітей;
- педагог - спостерігач за іграми дітей і консультант в разі виникнення труднощів.

Планування гри спільно з дітьми – це підтримка спонтанної гри, збагачення та забезпечення ігрового часу і простору, підготовка спільно з вихователем атрибутів гри. Взявши на себе роль, дорослий опосередковано управляє грою, виводячи дітей з конфліктної ситуації та попереджаючи її, ненав'язливо використовує свої знання для підтримки позитивного ставлення до гри та партнерів.

Творчі ігри – ігри, які придумують самі діти, відображаючи у них враження від пізнання навколишнього світу.

Головною ознакою творчої гри є уявлювана ситуація, яку дитина створює замість реальної, діє в ній, виконуючи роль відповідно до тих значень, які вона надає предметам, що її оточують.

Однак, для того, щоб використовувати гру, як засіб розвитку комунікативних та творчих здібностей дошкільників необхідно здійснювати: індивідуальний підхід, спостереження за дітьми, проводити спеціальну роботу по складанню сюжету гри.

Показниками розвинутого ігрового інтересу можна вважати тривалу зацікавленість малюка грою (розвитком сюжету і виконанням ролі); бажання дитини брати на себе певну роль; наявність улюбленої ролі; небажання закінчувати гру; активне виконання всіх видів робіт (виготовлення масок, костюмів, творче малювання, зведення споруд

тощо) з виготовлення іграшок і атрибутів, пов'язаних з темою гри; налаштованість ділитися з однолітками і дорослими враженнями після закінчення гри.

Виділяють наступні варіанти рольових ігор:

1. Рольова гра - гра, докладно описана Д. Б. Ельконіна і багатьма дослідниками гри. У структурі даного виду гри уявна ситуація передбачає спілкування з партнерами в двох планах: реальному і рольовому [70, с. 116].

2. Рольова гра через іграшку. Роллю наділяється образна іграшка, а ігрові дії здійснюються через неї. Рольове спілкування носить «опосередкований» лялькою характер. Лялька стає носієм слів, дій і переживань дитини, які дитина «адресує партнерам» - іграшці іншої дитини.

3. Рольова гра без партнера – в даному виді гри дитина бере на себе провідну роль і взаємодіє з уявним партнером по грі. В даному варіанті в грі відсутня реальна взаємодія і специфічно рольова поведінка – вона представлена однією дитиною. Одна дитина перевтілюється в різні ролі і спілкується то від одної, то від іншої особи. Така гра вимагає мінімум предметних атрибутів та відбувається в основному у внутрішньому плані.

4. Подієві ігри – сюжетні ігри, в яких дитина бере участь з позиції реального «Я». Дитина бере участь в грі від свого імені, вона спілкується з лялькою, застосовує предмети-замінники, які існують у вигаданому просторі та часі. Все це дає підставу вважати дану діяльність грою, незважаючи на відсутність умовної позиції учасника гри.

Режисерська гра – це вид дитячих ігор, який вивчений найменше. Пояснюється це тим, що відомості про неї, її особливості з'явилися в педагогічній пресі не так давно. Інтерес до неї виник в останнє десятиліття. Швидше за все, це можна пояснити тим, що завдання виховання полягає у формуванні колективу дітей, колективізму.

Режисерська гра індивідуальна і для цих цілей не могла бути використана. Мабуть цим, можна пояснити неувагу вчених до цього виду ігор.

Режисерська гра – це різновид сюжетної гри, специфіка якої полягає в тому, що дитина організовує діяльність як би ззовні, як режисер, будуючи і розвиваючи сюжет, керуючи іграшками і озвучуючи їх. З психологічної точки зору режисерська гра представляє собою «уяву в дії» [31].

В.В. Абраменкова зазначає: «Іграшка – дуже давній винахід людства. Уже в могильниках первісної епохи були виявлені дитячі іграшки». Вони завжди були незмінними супутниками дитини. Що ж несе в собі іграшка? «Іграшка для дитини – не просто забава, а культурне знаряддя, за допомогою якого вона освоює складний світ, осягає закони людських взаємин та вічні істини». Автор наголошує, що іграшки тісно були пов'язані з культурою і традицією суспільства, в якому народжувалися і змінювалися [1].

Дитина, задіяна у режисерські ігри, відтворює діяльністю режисера фільму або спектаклю.

По-перше, дитина в цій грі сама створює сюжет, сценарій своєї гри. Звичайно, ці сюжети дуже прості. Вони можуть складатися з однією-двох пропозицій. Але вони належать самій дитині – її волі, бажанням, задумам.

По-друге, що робить дитина в цій грі, і що ріднить її зі справжнім режисером, це те, що вона самостійно придумує, чим що буде. Дитина в цій грі починає переносити функції з одного предмета на інший.

Третя схожість з режисерською роботою полягає в тому, що дитина сама розробляє свій сценарій хто і де буде розміщуватися, як персонажі будуть взаємодіяти з іншими предметами, що в результаті цього відбудеться.

Четвертий момент – це те, що дитина виконує в цій грі усі ролі, якщо вони є, або просто супроводжує гру «дикторським» текстом.

Отже, режисерська гра – один із засобів виховання гуманного ставлення до однолітка як частини соціального становлення дитини-дошкільника – дзеркало відображення досвіду спілкування дитини в реальному житті.

Режисерська гра має яскраво виражений творчий характер. Вона не вимагає від дитини координації ігрових дій з партнерами. В індивідуальній грі діти менше підпадають під вплив сформованих в колективі стереотипів, що дозволяє їм за своїми уподобаннями розвивати сюжет, використовувати будь-які іграшки та предмети.

Аналіз режисерської гри дозволяє зробити висновок не тільки про зрілість особистості дитини та її сформованість, а й про особливості уявлень дитини про світ, її ставлення до людей, про її власну життєву позицію.

На думку І. Карабаєвої режисерська гра в дошкільному віці не тільки є початковою сходинкою розвитку гри, за нею розвиваються образно-рольова, сюжетно-рольова і інші види ігор, але і вона (режисерська гра) завершує розвиток гри в дошкільному віці, збирає найважливіші досягнення інших різновидів ігор, саме в ній, як у фокусі, проявляються всі особливості уяви дитини [26, с. 35].

Педагогічний супровід режисерських ігор пов'язується зі створенням організаційно-педагогічних умов:

- організація розвивального середовища;
- створення емоційно - позитивного тону спілкування;
- здійснення керівництва режисерськими іграми, сприяючи розвитку взаємин з однолітками всередині гри.

У режисерських іграх, як і у всіх творчих іграх, є уявна чи уявна ситуація. Дитина проявляє фантазію і творчість, придумуючи зміст гри, визначаючи її учасників (ролі, які «виконують» іграшки, предмети).

Предмети та іграшки використовуються не тільки в своєму безпосередньому значенні, але і в переносному, коли вони виконують функцію, не закріплену за ними загальнолюдських досвідом (диванна подушка стає бегемотом, а пояс від маминого махрового халата – змією у режисерській грі в зоопарк; кубики різних розмірів перетворюються в вчителів та дітей в грі в школу; олівець – диригентська паличка або мікрофон для ляльки-співачки).

До іграшок-замінників діти охоче вдаються і в сюжетно-рольових іграх, що свідчить про розвиток творчої уяви.

В процесі режисерської гри дитині ні в якому разі не можна заважати, застосовувати тиск, порівнювати дитину з іншими дітьми, засуджувати її самостійні прояви, ігнорувати дитячі почуття і емоції. Необхідно надавати дітям свободу, можливість проявити внутрішню активність. Тому необхідне створення індивідуального простору, забезпечення їх місцем і часом.

Для того, що б допомогти дітям, які демонструють конфліктну поведінку в формуванні ігрових навичок і умінь, а так само в розвитку спілкування необхідно використовувати такі методи:

- ознайомлення дітей з сюжетами ігор, розширення знань про зміст ігрових дій, їх послідовності (Додаток А.);
- збагачення ігрових задумів дітей через ознайомлення з навколишнім, читання художньої літератури.

При підключенні дітей до спільних режисерським ігор з однолітками використовуються такі педагогічні прийоми:

- використання системи позитивних оцінок (заохочень), щоб підняти авторитет;
- залучення дітей до участі в спільних іграх; об'єднання дітей з кількома однолітками і створення умов, що сприяють виникненню між ними ігрової взаємодії;

- регулювання взаємовідносин дітей з однолітками під час спільної діяльності.

Режисерська гра – дуже благотворний вид діяльності для дитини, оскільки вона одночасно виступає і як режисер, і як організатор в ролях конкретних персонажів ігрового дійства. В основі сценарію лежить безпосередній досвід дитини: вона відображає подію, глядачем або учасником якого була сама (виступ артистів на площі міста, автодорожня пригода, лікування в кабінеті лікаря, святкування дня народження тощо). Нерідко сюжетом гри стають знання, отримані дитиною з переглянутого мультфільму, прочитаної їй книги, оповідань інших людей (режисерська гра в школу під впливом оповідань старшого брата-учня).

Для цих ігор в їх розвинутій формі властиві комбінування вражень з особистого досвіду та творче поєднання реального і вигаданого. Сюжети режисерських ігор є ланцюжки дій (лялька співає в мікрофон, інша – грає на музичному інструменті, після закінчення виступу – обидві кланяються, потім виходить «нова співачка»; автомобілі їдуть по трасі, стикаються, відбувається аварія). Окремі епізоди (сцени) в грі дитина придумує, потім виконує, діючи за персонажів.

Отже, педагогічний супровід режисерських ігор спрямований на збереження самостійності гри і пробудження ігрової творчості, бажання спільно придумувати сюжети, рольові діалоги та елементи предметно-ігрового середовища. Педагог прагне розбудити у дитини здатність до імпровізації, насиченню сюжетів оригінальними подіями, що поєднують реальні і фантастичні елементи.

РОЗДІЛ 2

Експериментальна перевірка ефективності організаційно-педагогічних умов розвитку творчості дітей старшого дошкільного віку засобами режисерських ігор

2.1. Діагностика сформованості здатності до творчості у дітей старшого дошкільного віку

Вікові особливості дітей суттєво впливають на процес їх творчої діяльності. Сенситивним для розвитку творчих здібностей, як засвідчує аналіз сучасних науково-педагогічних досліджень, є старший дошкільний вік (5-6 років).

Саме у цей час фізичні та психічні можливості дітей значно розширюються. Старші дошкільники здатні до поглиблення знань про оточуючий світ, удосконалення наявних вмінь та навичок, виявлення самостійності у різних діях. Як наслідок – розвиток вольової та емоційної сфер, активне формування творчих здібностей.

Завдяки пізнавальній активності реалізується здатність усвідомлювати та використовувати нову інформацію у своєму «дитячому житті» [51, с. 12].

Педагогічна діагностика не спрямована на те, щоб ділити дітей на категорії, закріплювати ярлики, робити висновки: здатна чи не здатна дитина засвоїти програму, а навпаки – надати дитині допомогу і підтримати в її можливостях та зацікавити у прагненні більше дізнаватися про щось нове.

Педагогічний експеримент проходив у Ушкальському ясла-садку «Пролісок» Верхньорогачицького району Херсонської області.

В експерименті взяли участь старші дошкільники віком 5–6 (7) років (по 10 осіб у експериментальній та контрольній групах) та 6 вихователів старших груп.

На основі теоретичного аналізу психолого-педагогічних праць з проблеми розвитку творчості у дошкільників та відповідно гіпотези нашого дослідження експериментальна робота була проведена з метою вивчення сформованості творчості у дітей старшого дошкільного віку.

Завдання розвитку творчих здібностей дітей ставляться перед вихователями закладів дошкільної освіти з послідовним ускладненням у відповідності з віковими можливостями дітей за програмою виховання та навчання дітей дошкільного віку «Дитина» [18].

Критерії оцінювання рівня розвитку творчості (когнітивний, емоційно-вольовий, комунікативний) було розроблено із врахуванням вікових особливостей старших дошкільників та зважаючи на специфіку ігрової діяльності, яка продовжує бути провідним видом їх діяльності.

Виокремлено такі рівні розвитку творчості у дітей старшого дошкільного віку: низький (1 бал), середній (2 бали), високий (3 бали).

Використано діагностичні завдання, розроблені авторами Леонідом Венгером, Вірою Котирло, Світланою Кулачківською, Зінаїдою Мануйленко [51, с.12].

За першим, когнітивним компонентом дітям було запропоновано кілька завдань. Метою цієї роботи визначено оцінку здатності сприймати та усвідомлювати нові знання; застосовувати їх в різних ситуаціях; пропонувати власні нові ідеї.

Завдання №1.

Хід роботи. Учасникам експерименту пропонується скласти свою розповідь під назвою «Неслухняні діти». Її персонажами можуть бути відомі дітям герої казок, мультиплікаційних фільмів, тварини, птахи, люди. Обов'язкова умова: зміст розповіді повинен відповідати її назві.

Завдання №2.

Хід роботи. Перед дітьми розміщено малюнки або картки із зображенням різноманітних геометричних фігур. Вони можуть використовувати олівці, фломастери, папір. Дітям пропонується

домалювати на картці різні фігури так, щоб це було зображення певного предмета.

Завдання №3.

Хід роботи. Кожна дитина отримує повітряну кульку певного кольору. Необхідно дати своє пояснення, що це за предмет, якого кольору, на що він схожий, як його можна використовувати. В якості додаткових питань можуть бути такі: у чому різниця між здutoю та надutoю кулькою, чому надута кулька легка та рухлива, що буде з нею після контакту із різними предметами (водою, камінцем, хустинкою, гострим кінцем пензлика, шпильки тощо)?

Для визначення когнітивного компоненту сформованості творчості у старших дошкільників використовуються такі критерії оцінювання.

Низький рівень (1 бал):

- демонструє низьку пізнавальну активність, неохоче опановує нову інформацію;
- використовує за основу ідеї інших дітей;
- не може запропонувати власні варіанти розв'язання творчих завдань.

Середній рівень (2 бали):

- застосовує нові знання ситуативно, порівняння та зіставлення виконує фрагментарно;
- при виконанні завдання користується інструкцією або може виконувати лише окремі з них;
- демонструє творче виконання завдань лише після попередньої роботи.

Високий рівень (3 бали):

- дитина має чітку систему знань, умінь та навичок пізнавальної активності;
- дитина пропонує різні способи розв'язання творчих завдань;

- дитина здатна до творчого використання свого когнітивного досвіду під час розв'язання творчих завдань.

За другим, емоційно-вольовим компонентом дітям було запропоновано вирішити кілька завдань. Метою цієї роботи визначено оцінку здатності регулювати емоційно-вольову сферу діяльності та поведінки; знаходити свої варіанти подолання труднощів та перешкод; виявляти творчі зусилля для вирішення поставлених завдань.

Завдання № 1.

Хід роботи. Діти отримують завдання побудувати будиночок для Чарівного Гномика, використовуючи зразок будинку, різні плоскі геометричні фігури. Можна використовувати приготовлені предмети, а можна відшукати свої варіанти розв'язання поставленого завдання. Головне, щоб господар будиночка – Гномик, залишився задоволеним. Враховуються нестандартні коментарі та пропозиції дітей.

Завдання № 2.

Хід роботи. Діти отримують завдання – скласти власну розповідь про свого Казкового друга, пояснити, якими рисами характеру він наділений, чому подобається, які емоції відчувають по відношенню до нього. Обов'язково треба керуватися власним варіантом. Також пропонується зобразити сюжет своєї розповіді. У розпорядженні дітей папір для малювання, олівці, фломастери, фарби, різні предмети – пластилін, різнокольорові стрічки, хустинки, намисто, іграшкові окуляри, блискучі прикраси (серпантин, новорічний «дощик» тощо). За бажанням діти можуть запропонувати власні варіанти предметів для складення образу Казкового друга.

Завдання 3.

Хід роботи. Дітям пропонується прослухати розповідь вихователя.

Розповідь.

«Хлопчик їхав з мамою у маршрутці. На одній із зупинок у салон увійшла старенька бабуся, спираючись на паличку. Мама взяла хлопчика

на руки, звільнивши місце поруч. Бабуся подякувала та розповіла, що вона щодня приїздить до парку, щоб погодувати голубів. Через кілька зупинок бабуся вийшла. Проте мама хлопчика помітила, що старенька на сидінні випадково залишила свої окуляри. Вона взяла їх та запропонувала відшукати стареньку, щоб повернути загублену річ.

Наступного дня хлопчик приніс бабусині окуляри до садочку, оскільки діти збиралися на екскурсію до парку, про який розповідала бабуся.

Діти прийшли до парку та побачили, що одній із лав сиділа старенька в оточенні голубів. Вона годувала їх хлібними крихтами.

Хлопчик разом із вихователькою підійшли до неї та запитали, чи не вона вчора загубила у маршрутці окуляри. Старенька впізнала свою річ, дуже зраділа та почала дякувати хлопчику за виявлену увагу. Діти принесли зерняток для птахів, усі разом погодували їх. Усі учасники цієї пригоди залишилися дуже задоволеними».

Запитання, на які дітям треба відповісти: як ти оцінюєш дії хлопчика та його мами, що ще можна було зробити у такій ситуації, у який ще спосіб можна було повернути загублену річ?

Для визначення емоційно-вольового компоненту сформованості творчості дитини використовуються такі критерії оцінювання.

Низький рівень (1 бал):

- дитина не знає, як досягти мети, виявляє безініціативність, неемоційність під час вирішення ситуації;
- дитина не здатна запропонувати свою ідею та не враховує думки інших;
- не контролює свої емоції, негативно реагує на запропоновані іншими дітьми дії.

Середній рівень (2 бали):

- дитина частково контролює свої емоції, рідко демонструє оптимізм та бажання взяти участь у обговоренні;

- розв'язання колективних завдань має ситуативний характер, не завжди бере до уваги ідеї та думки інших дітей;

- творча активність виявляється фрагментарно.

Високий рівень (3 бали):

- дитина отримує задоволення від вирішення творчих завдань, демонструє оптимізм, бажання взаємодіяти з іншими дітьми;

- цілком контролює свої емоції, узгоджує свої дії з діями інших дітей;

- продукує власні творчі ідеї, позитивно ставиться до пропозицій інших дітей задля досягнення спільної мети.

Метою третього, комунікативного компоненту визначено оцінку здатності до міжособистісної комунікації, уміння толерантно розв'язувати різні творчі завдання.

Завдання №1.

Хід роботи. Дітям пропонується втішити та розвеселити казкового Плаксу, який живе на чарівному острові. Для цього треба запропонувати власний сценарій. Наприклад, переодягнутися у клоунів, заспівати веселу пісеньку, подарувати іграшку, розіграти спільну сценку тощо.

Завдання №2.

Хід роботи. Дітям пропонується підготувати лист про нашу планету жителям іншої Галактики. На ватмані пропонується намалювати після обговорення мешканців Землі – людей, тварин, птахів, дерева, квіти. Діти повинні домовитися що і як зобразити у символічному листі.

Завдання №3.

Хід роботи. Діти виконують колективне зображення свого дитячого садочку – будівлі, ігрових майданчиків, насаджень, навколишньої території. Для цього необхідно продемонструвати творчі здібності, вміння діяти дружно та узгоджено. Кінцевим результатом може бути спільний малюнок, аплікація, фото-колаж тощо.

Для визначення комунікативного компоненту сформованості творчості у дітей старшого дошкільного віку використовуються такі критерії оцінювання.

Низький рівень (1 бал):

- дитина тримає дистанцію з іншими дітьми, не може запропонувати свої ідеї під час виконання завдань;
- в більшості випадків дитина пасивна, їй нецікаво вигадувати свої історії, образи, пропонувати ідеї;
- дитина не розуміє змісту завдань, заважає іншим дітям, створює конфліктні ситуації.

Середній рівень (2 бали):

- виявляє творчу активність лише в окремих випадках, не завжди готова до співтворчості;
- виконує лише те, що їй пропонують інші; своїх варіантів не продукує;
- не бере до уваги думки та ідеї інших дітей.

Високий рівень (3 бали):

- дитина бере активну участь у обговоренні завдань;
- пропонує власні цікаві ідеї, демонструє нестандартні кроки для вирішення поставлених завдань;
- налаштована на творчу взаємодію з іншими дітьми;
- з розумінням та повагою ставиться до пропозицій інших дітей, вміє доповнювати їх своїми варіантами.

Під час виконання завдань дуже важливо обирати зручний час, місце, настрій дітей. Вихователю необхідно також враховувати індивідуальні риси характеру дітей, давати можливість обдумати свої пропозиції, уважно дослухатися та шанобливо ставити до усіх думок.

Де-кому можливо треба додатково пояснити завдання, навести приклади виконання поставлених завдань. Поведінку та ідеї учасників експерименту аналізують та фіксують у спеціальних записниках. Це

полегшить оцінювання показників. Результати фіксуються як у експериментальній, так і в контрольній групах.

Показники рівнів сформованості творчості у експериментальній групі наведено у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1.

Показники рівнів сформованості здатності до творчості у експериментальній групі

№ з/п	Ім'я дитини	Когнітивний компонент, бали	Емоційно-вольовий компонент, бали	Комунікативний компонент, бали	Загальні показники здатності до творчості, бали
1.	Влад Т.	1	2	2	1, 6 (низький рівень)
2	Іван Р.	2	1	2	1, 6 (низький рівень)
3	Ліля П.	2	3	3	2,6 (середній рівень)
4	Марта Р.	2	2	1	1, 6 (низький рівень)
5	Катерина Р.	2	2	2	2 (середній рівень)
6	Павло Т.	3	3	2	2,6 (середній рівень)
7	Стас Б.	2	3	2	2, 6 (середній рівень)
8	Юлія М.	2	1	1	1, 6 (низький рівень)
9	Юлія Ч.	1	1	2	1, 3 (низький рівень)
10	Ярослав Д.	2	1	1	1, 6 (низький рівень)
Всього		1, 8	1, 9	1, 8	1, 8 (низький рівень)

Таблиця 2.2

Показники рівнів сформованості здатності до творчості у контрольній групі

№ з/п	Ім'я дитини	Когнітивний компонент, бали	Емоційно-вольовий компонент, бали	Комунікативний компонент, бали	Загальні показники розвитку творчості, бали
1.	Сергій Р.	2	2	2	2 (середній рівень)
2	Ілона К.	2	2	2	2 (середній рівень)
3	Аліна П.	2	1	1	1, 3 (низький рівень)
4	Юрко Т.	1	1	2	1, 3 (низький рівень)
5	Артем П.	2	2	2	2 (середній рівень)
6	Ірина Р.	3	3	2	2, 6 (середній рівень)
7	Ігор Л.	3	3	2	2, 6 (середній рівень)
8	Костя М.	2	1	2	1, 6 (низький рівень)
9	Яна Ч.	2	2	3	2, 3 (середній рівень)
10	Марія Г.	1	2	1	1, 3 (низький рівень)
Всього		2, 0	1, 9	1, 9	1, 9 (низький рівень)

Всього у контрольній групі переважають показники низького рівня, вони як і в експериментальній групі наближені до середнього рівня.

За даними констатувального етапу, показників сформованості здатності до творчості високого рівня не продемонструвала жодна дитина експериментальної групи (далі – ЕГ) та ніхто з дітей контрольної групи (далі – КГ); середній рівень було виявлено у 40 % дітей ЕГ і 60 % – КГ; низький – відповідно 60 % дітей ЕГ та 40 % дітей КГ.

Таблиця 2.3.

Рівні сформованості здатності до творчості у дітей на констатувальному етапі експерименту, в %

Рівень Групи	Високий		Середній		Низький	
	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ
Діти	0	0	40	60	60	40

Отже, результати констатувального етапу експерименту засвідчують, що рівень сформованості здатності до творчості у дітей старшого дошкільного віку потребує покращення у всіх формах освітньої роботи закладу дошкільної освіти. Засобом впливу на покращення ситуації визначено режисерські ігри.

2.2. Організаційно-педагогічні умови розвитку творчості дітей старшого дошкільного віку засобами режисерських ігор

Щоб творчі здібності дитини розвивалися правильно і в потрібному напрямку, максимально розкривалися і давали можливості для успішного творчого розвитку, слід створювати певні організаційно-педагогічні умови.

Перші передумови до розвитку творчості з'являються з таких простих дій, як раннє ходіння або повзання, участь у різних видах гімнастик, у перших простих рухливих та рольових іграх.

Потім використовується читання казок та оповідань, рахунок, знайомство з різними інструментами та матеріалами для ігор.

Важливою умовою розвитку творчості у дитини є створення обстановки, що випереджає її розвиток. Необхідно, наскільки це можливо, заздалегідь оточити дитину таким середовищем і такою системою відносин, які стимулювали б її творчу діяльність та поступово розвивали б саме те, що в відповідний момент матиме ефективний вплив

Отже, першою умовою розвитку творчості у дітей старшого дошкільного віку є *моделювання оточуючого середовища, яке буде*

випереджати розвиток. Дитину бажано оточити такими предметами, які будуть активізувати творчий процес і спонукати її до дій з виявленням творчості [17].

Друга умова успішного розвитку творчості полягає в *наданні дитині свободи у виборі діяльності, у чергуванні справ, в тривалості занять однією справою.* Тоді бажання дитини, її інтерес, емоційний підйом будуть надійною гарантією того, що вже більше напруження розуму не призведе до перевтоми, піде дитині на користь.

Свобода, що надається батьками маленькій дитині, зовсім не повинна перерости у вседозволеність. Давати поради малюкові у тих випадках, коли він може відшукати вирішення проблеми самостійно, не варто. Таким чином батьки можуть лише перешкоджати повноцінному розвитку творчих здібностей своєї дитини. Доречною буде лише розумна і ненав'язлива допомога з боку дорослої людини.

Дитина повинна мати самостійний вибір напрямів творчих дій. Вона визначається яким видом діяльності хоче в даний момент часу займатися. Якщо діяльність захоплює дитину, то інтелектуальна напруга не буде причиною розвитку перевтоми. Навпаки, все це піде на користь дитині.

Третя умова розвитку здатності до творчості впливає з самого характеру творчого процесу, який вимагає максимального напруження сил. Справа в тому, що здібності розвиваються тим успішніше, чим частіше у своїй діяльності людина добирається до «стелі» своїх можливостей і поступово піднімає цю «планку» все вище і вище.

Процес пізнання світу в цей час йде дуже інтенсивно, але скористатися досвідом дорослих дитина ще не може, так як пояснити малюку де-які речі щескладно. Тому в цей період дитина змушена більше, ніж будь-коли, займатися творчістю, вирішувати безліч абсолютно нових для неї завдань самостійно, без попереднього навчання. Третя умова розвитку здатності до творчості полягає у

збільшенні кількості поставлених перед дитиною завдань та їх поступове ускладнення. Якщо визначену спочатку межу розвитку творчих здібностей постійно підвищувати, то ця здатність буде вдосконалюватися та максимально успішно розвиватися. Вихованці дошкільного віку пізнають навколишній світ зовсім не так, як дорослі. Найчастіше вони не можуть використовувати досвід, пропонований дорослою людиною. Цю особливість дитячого організму слід використовувати по максимуму, дозволяючи малюку самостійно знаходити рішення для тих чи інших проблем, стимулюючи тим самим інтенсивний розвиток творчого мислення [50].

Четверта умова успішного розвитку здатності до творчості полягає у тому, *дитина має виявляти максимальну самостійність у виконанні завдань творчого характеру*. Не можна робити за дитину те, що вона сама здатна виконати, думати за неї, обирати варіанти творчого вирішення. Особливо, коли є усі можливості для самостійного отримання певного мисленнєвого висновку.

Відомо, що для творчості необхідна комфортна психологічна обстановка і наявність вільного часу. Тому п'ята умова успішного розвитку творчості засобами режисерських ігор – це *позитивна дружня атмосфера в сім'ї та дитячому колективі*. Важливо постійно стимулювати дитину до творчості, проявляти співчуття до її невдач, терпляче ставитися навіть до дивних ідей, що зовсім неможливі у реальному житті. Потрібно під час гри повністю виключити некоректні по відношенню до дитини зауваження та осуд. Про важливість цього наголошував у своїх працях К.Д. Ушинський [63].

Формування здатності до творчості у дітей буде ефективним лише в тому випадку, якщо воно відбувається собою у вигляді цілеспрямованого процесу, в ході якого вирішуються педагогічні завдання, спрямовані на досягнення кінцевої мети. Формування

здатності до творчості пов'язане з розвитком уяви дитини, тому саме уяву можна вважати одним зі складових творчих здібностей.

Уява формується в процесі творчої діяльності. Розвиток різних видів уяви є не стільки передумовою, скільки результатом розвитку різних видів творчої діяльності.

Уява – здатність людини до побудови нових образів шляхом переробки психічних компонентів, придбаних у попередньому досвіді. В уяві відбувається образне передбачення результатів, які можуть бути досягнуті за допомогою тих чи інших дії [62].

Уяві притаманна висока ступінь наочності і конкретності. Провідним механізмом творчої уяви, в якому метою виступає створення саме нового «предмета», служить процес привнесення будь-якої властивості предметів з іншої сфери.

Як показують дослідження Л. С. Виготського, уява дітей є біднішою, ніж у дорослої людини, що пояснюється недостатнім особистим досвідом. Автор робить висновок про необхідність «розширювати досвід дитини, якщо ми хочемо створити досить міцні основи для його творчої діяльності ...» [13].

Дитяча уява має образний характер, її функціонування – це особливого типу переробка образів, яка здійснюється через здатність розмежовувати властивості образу від інших його властивостей та переносити на інший образ [49].

Отже, ефективному розвитку здатності до творчості у дітей старшого дошкільного віку сприяють такі організаційно-педагогічні умови:

- створення обстановки, що випереджає розвиток дітей, необхідно, оточити дитину таким середовищем і такою системою відносин, які стимулювали б її творчу діяльність;

- надання дитині свободи у виборі діяльності, у чергуванні справ, в тривалості занять обраною справою, у виборі способів досягнення результату тощо.

- поступове збільшенні кількості поставлених перед дитиною завдань та їх покрокове ускладнення.

- максимальна самостійність у виконанні завдань творчого характеру.

- тепла дружня атмосфера в сім'ї та дитячому колективі.

З усього вищезазначеного можна зробити висновок, що дошкільний вік, дає прекрасні можливості для розвитку здібностей до творчості. І від того, наскільки були використані ці можливості, багато в чому буде залежати творчий потенціал дорослої людини

2.3. Результати формувального експерименту

Одним з найважливіших факторів творчого розвитку дітей є створення умов, що сприяють формуванню їх творчих здібностей. Велике значення у розвитку творчості має гра, яка є основною діяльністю дошкільників. Саме в грі дитина робить перші кроки творчої діяльності. Дорослі повинні не просто спостерігати за дитячою грою, але керувати її розвитком, збагачувати її, щоб включити в неї творчі елементи.

На ранній стадії гри діти піддаються впливу, тобто беруть до уваги пропозиції та приклади ігрових дій з різними об'єктами. На цьому етапі дуже важливо навчити дитину, як використовувати один і той ж предмет по-різному.

Основою для розвитку роботи з розвитку творчої уяви у дошкільників в нашому дослідженні стали режисерські гри. В цілому, вони представляють собою блок дій, спрямованих на розвиток творчої уяви.

Визначимо чинники, що сприяють розвитку творчої активності дитини.

1. Навколишнє середовище.

Тому під час формувального експерименту ми максимально використовували усі наявні можливості для наповнення вражень дітей про предмети і явища оточуючого середовища. Це відбувається під час екскурсій та прогулянок, під час спостережень, у ході різних видів діяльності – трудової, фізичної, розумової, естетичної тощо.

Скрізь, де дорослий перебуває поруч зі своїм малюком, необхідно обговорювати все, що його оточує, що відбувається навколо. Таке спілкування має велике значення не тільки для розвитку уяви дитини, а й для її загального розвитку. Розповіді про явища природи, тваринний та рослинний світ, предмети навколишнього світу – важливі уроки для дитини.

2. Розвиваючі ігри та іграшки.

Необхідно слідкувати, щоб в «арсеналі» дітей були тільки корисні іграшки та ігри. Обов'язковим є вільне використання кубиків, різноманітних наборів пазл, мозаїки, предмети для будівельно-конструкційних дій, облаштовані куточки логічних ігор, експериментально-дослідницькі центри.

При цьому слід враховувати вікові особливості дитини. Перш ніж запропонувати дітям гру, треба передбачити, наскільки вона цінна для дитини і чи принесе вона їм користь.

3. Художньо-зображувальна діяльність.

Окрім занять художньою творчістю згідно з розкладом, дітям повинна надаватися можливість вільного користування альбомами, фарбами, пензликами, олівцями, фломастерами, пластиліном, різними наборами матеріалів для ручної праці. Ці вимоги ми також передбачили під час формувального експерименту.

Дуже корисною для розвитку дитячої творчості є така діяльність, як ліплення та виготовлення виробів із різних природних матеріалів. Це дуже корисна та захоплююча для дитини справа. Вона позитивно впливає не тільки на розвиток м'якої моторики пальців, в цій діях дитина може проявити свою творчість і фантазію.

4. Слухання творів художньої літератури, розповіді та бесіди з дітьми.

Читати, розповідати дітям потрібно в будь-який зручний час. Це повинні бути казки, вірші, оповідання та інші літературні твори для дитячого віку. Фахівці рекомендують приділяти читанню дитини не менш тридцяти хвилин в день.

Після розповіді треба провести бесіду з дітьми, обговорення змісту твору та поведінки героїв.

Дуже корисним є такий прийом, як творче закінчення відомих казок та оповідань. Діти пропонують свої варіанти вчинків учасників подій, продовження сюжетів, зміни характеру персонажів тощо.

5. Слухання музичних творів.

Під час музичних занять ця діяльність передбачена. Проте дуже корисним для розвитку творчості буде прослуховування музики і у різних інших видах діяльності.

Під музику діти можуть гратися, виконувати елементарні трудові дії, здійснювати культурно-гігієнічні дії.

За бажанням діти слухали пісні з мультиплікаційних фільмів та класичну музику. Це сприяє розвитку образного мислення і пам'яті.

Усі вищезазначені прийоми були використані для опосередкованого впливу на формування здатності до творчості у дітей експериментальної групи.

Для нашого дослідження особливе значення надається віковими особливостями режисерських ігор у дошкільному віці. Оскільки до експерименту було задіяно вихованців старшої групи, зупинимося на

специфіці організації режисерських ігор у цей віковий період.

Авторську класифікацію запропнувала директор Інституту психології ім. Л. Виготського, доктор психологічних наук Олена Кравцова. Вона зазначає, що в дошкільному віці гра як провідна діяльність розвивається, послідовно змінюючись: режисерська, образна, сюжетно-рольова гра, гра з правилами і знову режисерська гра, але вже на якісно новому рівні.

За переконанням Олени Кравцової, режисерська гра в дошкільному віці є не лише початковою стадією розвитку гри, за якою розвивається образна, сюжетно - рольова та інші види ігор, а вона (режисерська гра) завершує розвиток ігрової діяльності дітей дошкільного віку, вбираючи та об'єднуючи важливі досягнення інших видів ігор. Крім того, в ній, як у фокусі, проявляються всі особливості розвитку уяви дошкільників [35].

Перша самостійна індивідуальна режисерська гра з'являється в період від двох до чотирьох років. Це новий щабель розвитку ігрової діяльності дитини, пов'язаний з кризою трирічного віку: організація самостійної гри, без підказки дорослого, є яскравим підтвердженням набуття самостійності в кризовий період. Сюжет гри поки що залежить від предметів, які оточують дитину. Іграшки, що перебувають в її полі зору, ніби підказують сюжет історій. При цьому малюк уже може замінювати предмети, наділяючи їх зовсім іншими функціями. Наприклад, у книжці малюк побачив потяг, узяв кубик і став возити його підлогою, промовляючи: «Чух-чух. Ту-ту!». Так, ілюстрація в книжці підказала малюкові сюжет, а кубик замінив потяг.

Цей перший тип самостійної гри вносить неоціненний вклад у психічний розвиток дитини.

Малюк вчиться сприймати ситуацію ззовні, отримує перші навички планування та вміння організувати простір, супроводжувати гру певними звуконаслідуваннями, простими реченнями. Дитина ніби коментує вголос сюжет, який розгортається, керує ним за допомогою

мовлення, що позитивно впливає на її розвиток. Окрім того, режисерська гра, передбачаючи планування дій, є відправним пунктом у формуванні здатності бачити ціле раніше, ніж його частини, а отже, має величезне значення для розвитку уяви малюка.

Вихователі і батьки можуть користуватися прийомами, які дозволяють включити художнє слово в повсякденне життя дитини. Наприклад, умивання, купання, сон і пробудження можуть супроводжуватися тематичними віршами та чистомовками [16, с. 52].

Дослідниця О.О.Смирнова у своїй книзі «Розвивальні ігри для дітей» детально розглядає таку тему [54].

На 3-4 роках життя дитина набуває достатнього життєвого досвіду. Розвиток її уяви досягає того рівня, за якого дошкільник уже в змозі переносити характеристики одного предмета на інший, починається становлення режисерської гри як здатності об'єднувати різні предмети-замісники єдиним сюжетом і керувати створеною уявною ситуацією, розвиток підпорядковується задуму самої дитини.

Педагогічний супровід дитячих режисерських ігор представлений у розробках О.В. Солнцевої [55].

Е.В. Трифонова детально досліджувала ігрову діяльність дошкільників. У своїй книзі «Режисерські ігри дошкільників» педагогам пропонується використовувати саме режисерські ігри для розвитку творчих здібностей [60].

Режисерська гра п'ятирічних дітей зовні мало схожа на гру, яку можна спостерігати в малят. Але за своєю суттю вони не розрізняються. Передбачається вигадкування сюжету, який поєднує різні предмети, сама дитина виконує всі ролі. Однак сюжети стають все складнішими. Предметне оточення частіше виконує лише функцію пускового механізму, поступаючись літературній творчості дитини. Ролі іноді важко виокремити, тому що дошкільник увесь час супроводжує свої рухи мовленням, а часто – замінює ним усі дії. Цей період розвитку гри

характеризується тим, що дитина починає «приміряти» на себе «ролі» різних персонажів життєвого театру– «режисер» у ній на певний час поступається місцем «акторові».

Завершальним етапом розвитку ігрової діяльності дитини можна вважати режисерську гру найвищого рівня. Вона схожа на ту, яку ми спостерігали на попередніх етапах, однак уже має складнішу структуру. В ній активно проявляється й розвивається уява дошкільника. Сюжет гри відображає особливості творчого мислення дитини. Сценарії стають більш складними й різноманітними. Розгортання дій з іграшками дошкільник супроводжує відповідним коментарем, прямим і діалогічним мовленням. Це вже схоже на театралізовану виставу. Дитина вибудовує посеред кімнати цілі міста; облаштовує бальні зали, відтворюючи романтичні історії про принців і принцес. Така гра допомагає дитині проживати ситуації, які її найбільше хвилюють. Часто приводом для створення сюжету гри стає актуальна на цей час проблема, або яскраве враження, отримане дитиною під час екскурсії до зоопарку, музею, дельфінарію, перегляду мультфільму тощо.

Серед старших дошкільників і молодших школярів розповсюджений шкільний сюжет. Свідченням тому є організація «лісових шкіл». У такий спосіб дитина знайомиться з новою для неї системою відносин. Під впливом режисерської гри найвищого рівня формується психологічна готовність дошкільняти до навчання у школі, з'являється й отримує імпульс для подальшого розвитку символічна функція мислення.

Режисерська гра старших дошкільників може відбуватися й без великої кількості предметів – просто як спілкування дитини з однією іграшкою. Діалог дитини з іграшкою будується на основі особистого досвіду спілкування з людьми.

Така гра може трансформуватися з індивідуальної в колективну. Зазвичай у колективній режисерській грі учасників небагато – не більше двох, трьох. Кожному хочеться бути творцем і режисером. Діти, які

граються, є єдиним цілим. Вони разом вигадують сюжет, предметно його представляють і виконують безліч ролей. Так, наприклад, діти домовляються гратися в лікарню. Кожен бере свою ляльку - «хворого» й лікує її, іноді зустрічаючись з «колегами-лікарями» в їдальні, на прогулянці. Але для того, щоб такі ігри відбулися, треба вміти розуміти одне одного, мати спільні інтереси й схильності.

Більшість психологів стверджує, що режисерська гра дитини асоціативна, тобто залежить від іграшок, які потрапляють в поле зору дошкільників. Тому вплив дорослого на хід цієї гри здебільшого опосередкований створенням необхідного ігрового середовища.

Зважаючи на те, що режисерська гра дитини асоціативна, тобто залежить від іграшок, які потрапляють у поле зору, педагогічна підтримка цієї гри здебільшого опосередкована створенням необхідного ігрового середовища. Головна функція іграшки – активізувати дитячу діяльність. Дорослий, правильно добираючи іграшку, допомагає дитині зростати творчою натурою, дає їй змогу зануритися в казку, режисером якої дитина буде сама.

Є. О. Фльоріна у своїй науковій діяльності детально досліджувала значення іграшки у житті дитини [64].

Для режисерської гри потрібні невеликі і, по можливості, привабливі іграшки, з якими можна спілкуватися як із живими персонажами: ведмедики, зайчики, собачки і, звичайно ж, ляльки – із різноманітним ляльковим начинням та будиночками.

Будиночок – дуже важлива іграшка для режисерської гри, тому до його вибору треба підходити дуже серйозно. У дитячих іграшкових магазинах пропонуються різноманітні іграшкові будиночки – від маленьких і до таких, у яких дитина може поміститися і сама. Ці будиночки можуть бути виготовлені з тканини, пластику, дерева, розфарбовані в усі кольори веселки, багатокімнатні з усіляким начинням. Перевагу варто надавати якісному, міцному, пофарбованому в пастельні

кольори багатокімнатному будиночку.

Здебільшого іграшкові будиночки продаються з меблями, домашнім начинням. Важливо пам'ятати, що гра дитини віком від трьох до шести років залежить від предметів: велика кількість меблів та начиння обмежить дитячу фантазію, спростить гру – призведе до маніпулювання предметами, а не до відтворення людських відносин. Дівчаткам дуже подобається гратися з будиночком для Барбі. Але такий будиночок «диктує» дитині ігрові дії. А режисерська гра тим і цінна, що в ній проявляються особистий досвід і власна фантазія дитини. Вихователь не повинен обмежувати можливість облаштувати будиночок за власним вибором самої дитини.

Будиночок, виготовлений своїми руками, викликає у дитини більший емоційний відгук, ніж куплений.

Будинок, як елемент облаштування режисерських ігор можна змінювати як у процесі гри, так і з дорослішанням дітей. Завдяки такому проектуванню і втіленню задуму розвиватимуться творчі здібності, мислення й уява, дрібна моторика рук.

Створене дитиною «господарство» може легко поміститися в кріслі, коробці, під столом. Невеличкий ігровий простір легко охопити поглядом. У цьому і полягає одне із найважливіших завдань, яке розв'язує режисерська гра – дивитися на ситуацію в цілому і одночасно бачити її в усій складності.

Режисерська гра – це гра насамперед із лялькою. До вибору останньої слід підходити з усією відповідальністю. Лялька надає дитині простір для фантазії, стимулює придумувати для неї нові ролі. Тому не бажано обирати для дитячих ігор ляльку з чітко промальованими подробицями, детальним і чітким алгоритмом її використання. Для режисерської гри необхідні маленькі ляльки, розміром з дитячу долоньку, не лише дівчатка, а й ляльки-хлопчики. Бажано, щоб ручки і ніжки у них рухалися, але підходять і дерев'яні статичні іграшки. Головне, щоб лялька

була не більше 10–12 см. Таку ляльку дитина може легко тримати в руці. Тому взявши в кожную руку по ляльці, можна влаштовувати між ними діалоги, вдавати, що вони обнімаються, стрибають, ходять разом тощо.

Для маленьких ляльок простіше споруджувати будиночки з кубиків або облаштовувати квартиру в коробці з-під взуття, саджати їх у машину, іграшковий літак, пароплав тощо. Кожна лялька має бути реалістичною, але не дуже деталізованою. Для розвитку уяви необхідно й достатньо, якщо виділено характерні ознаки того чи іншого персонажа: у ляльки-дитини – дитячі пропорції та зачіска, у ляльки-дорослого – колір волосся, зачіска, відповідний одяг. Слід пам'ятати, що умовність надає дитині простір для уяви.

Особливе значення належить використанню у творчих іграх ляльки.

Лялька – об'єкт перенесення тих властивостей особистості, які особливо привабливі для дитини, через ігри з ляльками, діти входять в життя повноправними членами суспільства. Вона є посередником між дорослими і дитиною, так як дозволяє дорослому без примусу і насильства над почуттями і бажаннями дітей управляти їхньою поведінкою [10]. Для режисерських ігор використовують іграшкових тварин. Такі іграшки також мають бути маленькими: за розміром відповідати лялькам. Торгівля пропонує різні тематичні набори, які містять фігурки людей, тварин та елементи пейзажу. Ці набори легко розставити на підлозі, додати до них коробочки, деталі конструкторів, макети дерев, гір. Головне, щоб гра не обмежувалася лише підготовкою простору. Якщо у розпорядженні дитини буде 10-15 фігурок тварин із реальними виразними зовнішніми ознаками, вона матиме змогу створювати різні сюжети.

Ідеальним іграшковим транспортом є такий, якому властиві простота і незавершеність. Для режисерських ігор потрібні 2-3 прості машини. Бажано, щоб ці машини можна було добудовувати,

переобладнувати, в результаті чого вони отримували б риси тієї чи іншої моделі. Важлива деталь у транспортному засобі – кабіна, куди можна було б помістити іграшкового водія, який міг би входити і виходити з кабіни, тобто бути активним персонажем режисерської гри.

Для режисерських ігор окрім звичних авто підійдуть потяги, автобуси, літаки, пароплави – вони спрямують гру, дадуть змогу урізноманітнити її сюжет та зміст.

Під час організації режисерських ігор вихователі експериментальної групи дотримувалися певних вимог.

Для створення ландшафту використовувалися підручні засоби: тканина (озера, річки, моря, луки), гілочки (дерева, кущі), стрічки (дороги). Були придбані готові елементи ландшафту: гори, дерева, кущі, квіти. Елементи ландшафту входять у набори конструкторів або інших ігор (наприклад, настільно-друкованих).

Використання в грі елементів ландшафту сприяє розвитку уяви й творчих здібностей. Діти самостійно створювали ландшафт, змінювали його за своїм задумом. З метою розвитку наочно-образного мислення, розширення уявлення дітей, збагачення їхнього світосприймання учасникам гри вихователь допомагав оглянути місцевість з різних боків.

Діти з особливим задоволенням гралися дрібними іграшками. Для цього використовували спеціальні полицки. У них розкладали не тільки дрібні іграшки, а й різні предмети-замісники (коробочки різних розмірів, гілочки, палички). На одній з полиць розмістили різні елементи одягу – спідниці, хустки, шапочки, фартухи.

Діти мали змогу користуватися найрізноманітнішими деталями для зведення споруд: кубиками, цеглинками, дощечками, колонами, башточками тощо.

Вихователі, задіяні до формувального експерименту з'ясували, що найкращий варіант конструктора – дерев'яний, не розфарбований. Готові споруди, збудовані з одноколірного конструктора, сприймаються

як цільні будови, що дуже важливо для розвитку уяви дітей. Колір для них не є визначальним, більш важливі функціональність і цілісність будівлі. За допомогою конструктора діти споруджували будинки, замки, меблі, гаражі, огорожі.

Вихователі також зробили висновок, що, чим іграшка м'якша, тим привабливіша вона для дитини і тим більше можливостей відкриває для її дій та фантазій. У руках дитини така іграшка може стрибати, бігати, говорити, гавкати, нявкати, плескати в долоньки тощо.

Ще один висновок, зроблений вихователями: для ігор «у сім'ю», «зоопарк» підійдуть реалістичні іграшки, а для вистав за казками – казкові.

Особливе значення для мають предмети-замісники. Вони можуть виконувати багато функцій у режисерській грі [26].

Умовність – прямий шлях до абстрактного мислення.

Гудзики й камінчики, каштани й шишки, стрічки й ганчірочки, кришечки й коробочки, палички – ці й інші предмети розширюють простір для дитячої уяви, вони відкриті для всіляких перетворень. Набір таких предметів можна періодично змінювати, оновлювати. Використовувалися навіть поламані іграшки, їхні деталі.

Враховавши вищезазначені рекомендації, під час формувального експерименту було розроблено перелік режисерських ігор, розроблено рекомендації для їх проведення, облаштовані куточки «Фантазери», «Мрійники», «Тут живе казка», «Місце для чудес».

Основними завданнями при цьому визначено:

1. Формування здатності до творчості у старших дошкільників.
2. Розвиток у дітей старшого дошкільного віку навичок спілкування, знань про норми і правила поведінки.
3. Розвиток ігрових умінь, навичок адекватної поведінки, уяви та творчих здібностей.

4. Формування у дітей старшого дошкільного віку правильної самооцінки та збалансованості емоційних станів.

Для успішної реалізації спланованої у експериментальній групі роботи нами були створені такі педагогічні умови:

- створення індивідуального простору, забезпечення місця і часу для гри дітей старшого дошкільного віку;
- опосередковане керівництво діяльністю дитини;
- правильний підбір ігрового матеріалу.

У Додатку А. представлені приклади режисерських ігор «Створення дива», «Зоопарк», «Хвіст комети».

Спостереження за діями діями дітей показали, що в режисерській грі використовується багато персонажів, але діє дитина тільки з 3-4 іграшками. Наприклад, в грі в «Концерт» дитина розсаджує багато іграшок, які виконують роль глядачів, а також артистів, але грає вона тільки з активними «артистами», які виступають, інші іграшки займають пасивну позицію в «залі для глядачів».

Краща режисерська гра в старшій групі – це ляльковий театр, в якому дитина зможе дати волю своїй уяві і показати справжню виставу всім одногрупникам.

Для того, щоб налаштувати дітей на спільну творчу, конструктивно-продуктивну діяльність для створення предметно-ігрового середовища, доброзичливої атмосфери у групі, емоційної розкнутості та позитивного тону спілкування було застосовано прийом сюрпризного моменту. Наприклад, у групі діти знаходили лампу Алладіна, «Чарівний плащ Бетмена», Квітку із казкового саду.

Потім увагу дітей звертали на наповнення куточків для режисерських ігор. Матеріал у них періодично змінювався та поповнювався.

Наступним кроком було обговорення подальших дій. Діти пропонували свої варіанти ігор, або нових сюжетів для вже відомих

казок. На допомогу приходять підготовлені вихователем «Карта пошуку скарбів», Чарівний клубочок, Стрілка-дороговказ тощо. Вони як би підказують, що треба робити з іграшками, запропонованими для гри. Зміст гри і характер дій визначені сюжетом історії або казки, яка вже відома дошкільникам.

У такій ретельній підготовці виявилися свої плюси і мінуси. Плюси в тому, що підготовлені казкові герої та матеріали спонукають дітей до певної гри, допомагають згадати, уявити, розповісти свою вигадану історію. А мінуси в тому, що нічого не потрібно придумувати, все вже готово. Тому ми спробували поєднувати предмети, іграшки, матеріали фігурки з різних тематичних куточків, наборів, «плутати» їх, додавати невизначені іграшки, щоб вони стали новими персонажами або елементами ландшафту для нових ідей режисерських ігор. У цьому випадку гра ставала несподівано цікавішою, було більше вигадок та дитячих фантазій.

Організації режисерських ігор передують загальний задум. Кожен придумує фрагмент сюжету до обраної теми. Завдання педагога – навчити дітей узгоджувати задуми. Це вимагає від нього встановлення зв'язків між подіями, вигаданими різними дітьми. Він звертає увагу на те, що складати цікаво, коли кожен пропонує частину історії, придуману іншими.

На початку формувального експерименту педагоги створювали умови для колективних режисерських ігор. Коли гру розпочинали, проте діти відчували труднощі, вихователь звертався з проханням пояснити сенс дій, спонукав до рольової мови («Що сказав цей герой?», «Як ти використаєш такий предмет?», «Що плануєш робити далі?», «Давай спробуємо...»). Іноді виступаючи носієм ігрових умінь, показував за допомогою іграшок та предметів-замісників фантастичні історії. Це дуже допомагало дитині включитися у творчу діяльність.

Дітям експериментальної групи старшого дошкільного віку було запропоновано творчі ігрові завдання, спрямовані на організацію індивідуальної або спільної режисерської гри: завершити історію, показану вихователем; придумати та показати початок історії, яку продовжить вихователь або інша дитина. Таким чином розвивалися здібності до імпровізації в режисерських іграх.

Слід зазначити, що багато дітей обирали індивідуальні режисерські ігри. Спостерігаючи за їх діями, педагог дуже тактовно та обережно допомагав дітям, які відчували труднощі. Також дорослим доводилося впливати на спілкування дітей, щоб допомогти подолати емоційне напруження через спільно організовану гру.

Спостереження за дітьми, які були задіяні у режисерських іграх, засвідчили, що у старшому дошкільному віці яскраво виявляються індивідуальні особливості ігрової творчості кожної дитини. Були діти – активні організатори. У них творчі прояви пов'язані, зі створенням ігрових сюжетів, із здійсненням гри в мовному плані та уяві. Вони раніше інших переходять до фантазування.

Багато дітей можна визначити, як виконавців ідей та задумів інших. Діти – «виконавці» виявляли ігрову творчість в реалізації задумів при створенні образів ігрових персонажів, використовуючи міміку, жест, мовну інтонацію.

Діти – «режисери» максимально проявили себе в ігровому організаційному спілкуванні, виступаючи посередниками у вирішенні спірних ситуацій і конфліктів, «диригуючи» задумами інших учасників гри.

Наведемо приклад педагогічного керівництва режисерською грою з позиції «поза грою».

Для вирішення конфлікту, який назріває, можна використовувати прийом позитивної, випереджувальної оцінки. Так, спостерігаючи за режисерською грою дітей, ми помітили, що Артем, граючи з роботом

«Бетменом», спробував зруйнувати «Казковий палац фей», де гралися дівчатка. Вихователь своєчасно втрутився у режисерську гру (Бетмен зустрів інопланетян на літаючій тарілці, що змінило сюжет гри) , надав допомогу в запобіганні конфлікту, виступаючи з позиції поза грою. Артему запропонували разом із жителями іншої Галактики здійснити подорож на невідому планету, а потім розповісти Феям, що цікавого та корисного було побачено. «Бетмена» оголосили сміливим та відважним дослідником космічних просторів. Хлопчик, почувши похвалу, доброзичливий тон вихователя, «полетів» на летючій тарілці з інопланетянами. Потім повернувся, розповів дівчатками про свої «враження». Також він запитав у дівчаток, чи не потрібна їм допомога хороброго «Бетмена», щоб охороняти палац фей.

На прикладі цієї ситуації продемонстровано не тільки вирішення назріваючого конфлікту, але й прийоми впливу на розвиток творчості дітей, створення оптимальних умов для формування дитячих позитивних ігрових взаємин. У таких ситуаціях діти старшого дошкільного віку вчать самостійно знаходити конструктивне рішення виходу з конфлікту.

Для успішної організації режисерських ігор велике значення має залучення до цього процесу батьків. Рекомендується провести наступні заходи: бесіди з обміну досвідом ігрової діяльності дітей, виготовлення фотоколажів «Ми граємось!», створення Майстерні фей-рукодільниць, збір облаштування для «Крамниці чарівних речей».

Консультація «Дитячі ігри у різні вікові періоди» викликала зацікавленість серед батьків. Проведено майстер-клас, на якому батьки були задіяні у різних видах ігор дошкільників, в тому числі режисерських.

Для батьків підготовлено методичні рекомендації щодо організації режисерських ігор в домашніх умовах. Було рекомендовано розробити кілька варіантів ігрових куточків у вигляді малюнків, макетів, креслень,

фотостендів. Вихователі також склали приблизний перелік літератури для батьків щодо виховання дітей в грі, щодо ознайомлення з особливостями режисерської гри дітей старшого дошкільного віку.

Після проведення усіх вищезазначених заходів було проведено повторне опитування та діагностику щодо сформованості здатності до творчості у старших дошкільників. Задіяні були діти експериментальної групи, де проходив формувальний експеримент, та контрольної. Вихованці контрольної групи були охоплені традиційними формами роботи згідно з вимогами програми.

Повторне діагностування засвідчило, що в ЕГ вже є діти з високим рівнем сформованості здатності до творчості, тоді як у КГ вона залишилася незмінною.

Таблиця 2.3.1.

Рівні сформованості здатності до творчості на контрольному етапі експерименту, в %

Рівень Групи	Високий		Середній		Низький	
	<i>ЕГ</i>	<i>КГ</i>	<i>ЕГ</i>	<i>КГ</i>	<i>ЕГ</i>	<i>КГ</i>
Діти	20	-	70	60	10	40

За даними прикінцевого зрізу, кількість дітей з високим рівнем в ЕГ зросла до 20%, тоді як у КГ вона становила 0 %. Середній рівень в ЕГ –70%, у КГ –60%. Низький рівень в ЕГ виявлено –10%, у КГ – 40%.

У таблиці 2.3. наведено дані щодо змін у рівнях прояву гуманістичної спрямованості спілкування в усіх групах обстежуваних дітей і дорослих.

Таблиця 2.3.2.

Показники динаміки рівнів сформованості здатності до творчості у дітей (%)

Рівні	Високий	Середній	Низький
	Етап експерименту	Етап	Етап

Групи	Констатувальний						експерименту						експерименту					
	ЕГ			КГ			ЕГ			КГ			ЕГ			КГ		
	Е	К	К	Е	К	К	Е	К	К	Е	К	К	Е	К	К	Е	К	К
Діти	0	0	2	20	0	0	4	60	6	7	6	6	6	4	4	1	40	40

Як видно з таблиці 2.3. 2., відбулася позитивна динаміка змін. Це, у свою чергу, позначилося на сформованості здатності до творчості у дітей старшого дошкільного віку.

Так, на контрольному етапі експерименту до високого рівня віднесено 20% дітей експериментальної групи, до середнього рівня – 70%, до низького – лише 10%.

У контрольній групі високого рівня не констатовано, середнього – 60%, низького – 40%.

В експериментальній групі значно знизився показник низького рівня сформованості здатності до творчості (з 60% до 10%). Це відбулося за рахунок збільшення високого (0% - на констатувальному етапі, 20% - на контрольному етапі) і середнього рівнів (з 40% до 70%).

У контрольній групі відбулися лише незначні зміни.

Отже, дослідження показало, що означені у гіпотезі дослідження організаційно-педагогічні умови забезпечення ефективності процесу формування здатності до творчості у старших дошкільників є дієвими за їх реалізації у тісній взаємодії.

ВИСНОВКИ

Проблема розвитку здатності до творчості у дітей дошкільного віку на сучасному етапі розвитку суспільства є найбільш актуальною, так як творчі здібності відіграють вирішальну роль в розвитку старшого дошкільника. Формування творчих здібностей особистості дитини є одним з основних завдань дитячого садка. Провідна роль у цьому процесі належить дорослим – педагогам і батькам. Особливе значення має стимулювання творчості у вихованні дітей старшого дошкільного віку.

У процесі написання магістерської роботи ми дійшли таких висновків:

1. В рамках дослідження було вивчено психолого-педагогічну літературу з проблеми формування здатності до творчості у старших дошкільників, розглянуто сутність, зміст та основні компоненти розвитку здатності до творчості у старших дошкільників. Зміст поняття «творчі здібності» ми інтерпретуємо як динамічний процес формування особистості, спрямований на розширення спектру здібностей та особистісних якостей, які проявляються і збагачуються у практиці ігрової діяльності, результати її характеризуються новизною та оригінальністю. Дослідники Р.Жуковська, Н.Михайленко, Д.Менджерницька підкреслюють можливість ефективного педагогічного керівництва ігровою діяльністю з метою розвитку творчості дитини.

Саме дошкільний вік володіє безмежними можливостями для розвитку здатності до творчості. Але, на жаль, дана функціональність згодом зникає, тому доводиться максимально використовувати її в дошкільному віці, коли діти неймовірно допитливі, мають величезне бажання вивчати навколишній світ. Доречно також розглянути характерні ознаки творчості дітей. Досліджуючи проблему креативності Дж. Гілфорд та Е. Торенс виокремили ознаки, що притаманні творчості дітей, зокрема: оригінальність, здатність по-новому нестандартно розв'язувати проблеми, що в дошкільному віці виявляється в ігровій та

художній діяльності; словесна гнучкість мислення виявляється у дітей як підвищена чутливість до мовлення; образна адаптивна гнучкість як найтипівіша форма прояву творчості в дошкільному віці – здатність дитини виділяти функції об'єкта таким чином, щоб побачити в ньому нові можливості.

2. Вивчивши психолого-педагогічну літературу з обраної теми, можна зробити висновок, що дана тема недостатньо висвітлена і розроблена.

Особливість педагогічного супроводу ігровою діяльністю дітей полягає в тому, що, взаємодіючи з дітьми, педагог гнучко змінює свою позицію в залежності від ступеня прояву самостійності і творчості, активно співпрацює з ними.

Режисерські ігри можна використовувати як засіб формування здатності до творчості, так як саме в грі складаються надзвичайно сприятливі умови для розвитку уяви, фантазії, образного мислення, вміння креативно вирішувати різні завдання.

Режисерська гра має вирішальне значення для творчого розвитку особистості дитини. Ігрові дії відбуваються в уявній ситуації; реальні предмети використовуються в якості уявних; дитина бере на себе ролі вигаданих персонажів. Така практика дії в уявному просторі сприяє тому, що діти набувають здатність до творчої уяви.

Вивчення психолого-педагогічної літератури показало, що процес розвитку творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку вимагає цілеспрямованого педагогічного керівництва, яке полягає у встановленні впливових способів керівництва цим процесом. Під керівництвом ми розуміємо процес, в якому використовуються такі методи і прийоми, які б сприяли кращому розвитку творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку. Педагогічне керівництво процесом розвитку творчих здібностей дітей пропонує здійснити за допомогою творчих вправ і завдань.

3. Діагностика рівнів сформованості здатності до творчості виявила існуючі проблеми, оскільки результати були такими: експериментальна та контрольна групи – 0% високого рівня, середній рівень – відповідно 40% і 60%, низький рівень – 60% і 40%.

4. Було визначено організаційно-педагогічні умови формування здатності до творчості у дітей старшого дошкільного віку: моделювання середовища для випереджувального розвитку дітей; надання дитині свободи у виборі діяльності; поступове збільшенні кількості поставлених перед дитиною завдань та їх покрокове ускладнення; максимальна самостійність у виконанні завдань творчого характеру; позитивна атмосфера в сім'ї та дитячому колективі.

Під час формувального експерименту діти були задіяні у режисерських іграх, що позитивно вплинуло на формування здатності до творчості.

За даними прикінцевого зрізу відбулася позитивна динаміка змін.

В експериментальній групі значно знизився показник низького рівня сформованості здатності до творчості (з 60% до 10%). Це відбулося за рахунок збільшення високого (0% - на констатувальному етапі, 20% - на контрольному етапі) і середнього рівнів (з 40% до 70%).

У контрольній групі відбулися лише незначні зміни.

Отже, проблема розвитку здатності до творчості у дітей старшого дошкільного віку багатогранна і не вичерпується розглянутими у пропонованому дослідженні аспектами. Подальше дослідження пов'язуємо з такими напрямками: розвиток творчості в ігровій діяльності, зокрема, засобами творчих ігор; професійна підготовка вихователів до розвитку здатності до творчості старших дошкільників; взаємодія дошкільного закладу і сім'ї в аспекті розвитку здатності до творчості старших дошкільників.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абраменкова В.В. Игры и игрушки наших детей: забава или пагуба? Современный ребенок в «игровой цивилизации» Москва: Даниловский благовестник, 2001. 144 с.
2. Абульханова-Славская К. А. Стратегия жизни. М : Мысль. 1991. 299 с.
3. Альбуханова К. А. Современная психология: состояние и перспективы исследований. М. : Изд-во «Институт психологии РАН – Часть 3. Социальные представления и мышление личности. 2002. С. 88-103.
4. Анісімова О.Е. Педагогічна цінність режисерських ігор. Педагогічні науки: збірник наукових праць. Херсон: ХДУ, 2015. Випуск 67. С. 170-176
5. Базовий компонент дошкільної освіти / наук. кер. А.М.Богуш, дійсний член НАПН України, проф. д-р пед. наук ; авт. кол.: Богуш А.М., Беленька Г.В., Богініч О.Л. та ін. К. 2012. 26 с.
6. Барко В. Як визначити творчі здібності дитини? К. : Україна, 1991. 49 с.
7. Бех І. Д. Виховання особистості: У 2 кн. Кн. 1: Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади: Навч. метод. вид. К.: Либідь, 2003. С. 251–253.
8. Бех І. Д. Психологічні джерела виховної майстерності : навч. посіб. К. : Академвидав, 2009. 248 с.
9. Беленька Г.В. Реалізуємо Базовий компонент дошкільної освіти. Дитина в природному довкіллі. «Вихователь-методист дошкільного закладу», 2012. № 11. С. 2-5.
10. Васильева О.К. Образная игрушка в играх дошкольников. Москва: Издательство: Детство-пресс, 2003. 144с.
11. Венгер Л.А. Игра как вид деятельности. Вопросы психологии – №3. Статья о психологии игры. 1978. С.163-165

12. Веракс М. Діалектичне мислення і творчість. «Питання психології», 1990. №4. С. 9-13.
13. Выготский Л.С. Игра и ее роль в психическом развитии ребенка [Текст]. Психология развития. СПб.: Питер, 2001. 512 с.
14. Гавриш Н. В. Сучасне заняття в дошкільному закладі : навчально- методичний посібник. Луганськ : Альма-матер, 2007. 467 с.
15. Гаспарова Е. М. Режиссерские игры. Игры дошкольника [Текст]. Москва: Просвящение, 1989. 286с
16. Гришина Г.Н. Любимые детские игры [Текст]. Москва: ООО «ТЦ Сфера», 1999 г. 96 с.
17. Детская психология. Учебное пособие. ред.Я.Л. Коломинского, Е.А. Панько. Минск: Университетское, 1988. 399с
18. Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років / наук. кер. проекту В.О. Огнев'юк; авт. кол.: Г.В. Беленька, О.Л. Богініч, Н.І. Богданець-Білоskalенко [та ін.]; наук. ред.: Г.В. Беленька, М.А. Машовець; Мін. осв. і науки України, Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2016. 304 с.
19. Дуткевич Т. В. Дошкільна психологія: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. К. : Центр навчальної літератури, 2007. 91 с.
20. Евсеева М. А. Развитие творческих способностей дошкольников. Научно-методический электронный журнал «Концепт», 2016. Т. 46. С. 126-128.
21. Жуковская Р. И. Воспитание ребенка в игре. Акад. пед. наук РСФСР. Ин-т дошкольного воспитания. М. : Изд-во Акад. пед. наук РСФСР, 1963. 319 с.
22. Игра дошкольника. ред. С.Л. Новоселовой., перераб. и доп. Москва: Просвещение, 1990. 286 с.
23. Калуська Л.В. Вибрані твори. У 3-х томах : Т.1: Загальні питання педагогіки. Івано-Франківськ : Симфонія форте, 2014. 696 с.

24. Калуська Л. Василь Сухомлинський – гуманістична педагогіка. Дитячий садок. 2007. 34 (418) вересень. 32 с.
25. Карабаєва І. Режисерські ігри дошкільників: зміст, значення, вікові особливості. «Вихователь-методист дошкільного закладу», 2009. № 2. С. 37-71.
26. Карабаєва І. Режисерські ігри дошкільників: організація і педагогічна підтримка. «Вихователь-методист дошкільного закладу», № 1. 2009. С.34-39.
27. Клименкова О. Игра как азбука общения. «Дошкольное воспитание», 2002. № 4. С. 7-12.
28. Концепція розвитку освіти України на період 2015–2025 років : Проект [Електронний ресурс / Стратегічна дорадча група «Освіта» ; МОН України. – Режим доступу: <http://old.mon.gov.ua/ua/pr-viddil/1312/1390288033/1414672797/>
29. Козлова С.А. Дошкольная педагогик : учебник для студ. учреждений сред. проф. образования. 13-е изд., Москва: Издательский центр «Академия», 2012. 416с.
30. Козлюк О. А. Гра як засіб формування гуманістичної спрямованості спілкування. Наука, освіта, суспільство очима молодих : Матеріали І Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів та молодих науковців (15-16 травня 2008 року, м. Рівне) / М-во освіти і науки України, РДГУ. Рівне : РДГУ, 2008. С. 44-46.
31. Коментар до Базового компонента дошкільної освіти в Україні : [наук. метод. посіб.] / наук.ред. О. Л. Кононко. К. : Ред. журн. «Дошкільне виховання», 2003. 243 с.
32. Кон И. С. Психология самостоятельности. Знание – сила, 1985. № 7. С. 42-44.
33. Кононко О. Л. Психологічні основи особистісного становлення дошкільника (системний підхід): монографія. К. : Стилос, 2000. 336 с.

34. Короткова Н.А. Как играть с ребенком. Москва : «Педагогика», 1990. 160с.
35. Кравцова Е.Е. Разбуди в ребенке волшебника. Москва: Просвещение: Учебная литература, 1996. 160 с.
36. Кудрявцев В., Синельников В. Дитина - дошкільник: новий підхід до діагностики творчих здібностей. «Дошкільне виховання», 2013. № 10. С. 62-69.
37. Кузьменко В. У. Соціальна компетентність дошкільнят: особливості, показники та шляхи розвитку. 2001. № 9. С. 15-20.
38. Ладивір С.О. Особистість дошкільника: надії та перспективи розвитку: науково-методичний посібник. Житомир: Інститут психології ім. Г.С.Костюка АПН України, Житомирський обласний інститут післядипломної пед. освіти, 2003. 175 с.
39. Леонтьев О. Дискусія про проблеми діяльності. Діяльнісний підхід у психології: проблеми і перспективи . Під ред. В. В. Давидова та ін. М., 1990. 322 с.
40. Лисенко Н. Педагогіка українського дошкілля: навч.-метод. пос. : у 2-х ч. Івано-Франківськ, 2001. 134 с.
41. Лук А.Н. Психология творчества. Наука: Москва, 1978.126 с.
42. Мартиненко С. М. Лекції із загальної педагогіки: Навч. посібник. 5-те вид., стер. К. : КМПУ ім. Б. Д. Грінченка, 2008. 124с.
43. Менджерицкая Д.В. Воспитателю о детской игре. Москва: Просвещение, 1982. 128 с.
44. Моляко В.А. Проблема психологического изучения таланта. Психологическая наука : проблемы и перспективы. Часть 1. : способности, труд, творчество. Киев, 1990. С. 73-74.
45. Моляко В.О. Творчий потенціал людини як психологічна проблема. Психологічна газета, 2005. №6. С.4-5.
46. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року // Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на

період до 2021 року : Указ Президента України від 25.06.2013 № 344/2013 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/15828.html>

47. Організація дитячої ігрової діяльності в контексті наступності дошкільної та початкової освіти: навч.-метод. посіб. за ред. Г.С. Тарасенко. К.: Видавничий Дім «Слово», 2010. 320 с.

48. Програма розвитку дітей старшого дошкільного віку «Впевнений старт». О. О. Андрієтти, О. П. Голубович, О. П. Долинна, Т.В. Дяченко, Т. С. Ільченко. Тернопіль: Мандрівець, 2013. 104 с.

49. Психологічні науки : Збірник наукових праць. К. : НПУ імені М.П. Драгоманова, 2005. Вип. 6 (30). Ч.1. С. 267- 277.

50. Реан А. А. Психология и психодиагностика личности : теория, методы исследования, практикум. СПб. : Прайм-ЕВРОЗНАК, 2008. 255 с.

51. Руденко Л., Шинкар Т. Діагностика творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку. Вихователь-методист дошкільного закладу. № 8. 2013. С. 12.

52. Савченко О. Я. Розвивай свої здібності : навч. посіб. для мол. школярів. К. : Освіта, 1995. 159 с.

53. Скаткин М.Н. Проблемы современной. М. Педагогика, 1984. 96 с.

54. Смирнова Е. О. Развивающие игры для детей младшего дошкольного возраста: Кн. для воспитателя дет. сада. Москва: Просвещение, 1991. 207с.

55. Солнцева, О.В. Дошкольник в мире игры. Сопровождение Сюжетных игр детей. Санкт-Петербург. Москва: Сфера, 2010. 176 с.

56. Сухомлинська О. Духовно-моральне виховання дітей та молоді в координатах педагогічної науки, 2006. С. 2-7.

57. Сухомлинський В. Про розвиток творчої особистості школярів: індивідуальний та диференційований підхід. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://pandia.ru/text/79/530/42611.php>
58. Сучасні аспекти розвитку творчої особистості. Дайджест педагогічних ідей особистості та технологій. «Школа-парк», 2002. №3. 27 с.
59. Тлумачний словник // Українська мова : Енциклопедія [редкол.: Русанівський В. М., Тараненко О. О., Зяблюк М. П. та ін.] 2-ге вид. К. : Вид-во «Укр. енцикл.» ім. М. П. Бажана, 2004. 824 с.
60. Трифонова Е.В. Режиссерские игры дошкольников. Часть 1. Организация в условиях детского сада. М.: Национальный книжный центр, 2016. 256 с.
61. Усова А.П. Роль игры в воспитании детей. Москва: Просвещение, 1976. 96 с.
62. Усова А. П. Обучение в детском саду. Москва: Просвещение, 1981. 176 с.
63. Ушинский К.Д. Собрание сочинений . Том 2: Педагогические статьи 1857-1861 гг. Москва-Ленинград: Академия педагогических наук РСФСР, 1948. 656 с.
64. Флерина Е.А. Игра и игрушка : Пособие для воспитателя детского сада. Москва: Просвещение, 1973. 48 с.
65. Цимбалюк І. М. Психологія спілкування : навчальний посібник. К. : Професіонал, 2004. 304 с.
66. Чепель Т. Л. Психологічні механізми інтенсивної педагогічної. Педагогіка, 2005. № 1-2. С. 12.
67. Черепковська Н.І. Виявлення та стимуляція розвитку творчого потенціалу дітей . Обдарована дитина. 2006. №1. С. 18-21.
68. Чорна Л.Г. Психологія забезпечення розвитку творчих здібностей учнів. Психологічна газета. 2001. №2. С.42-46.

69. Эльконин Д. Б. Детская психология: учеб. пособие для студ. высш. учеб. Заведений. 4-е изд., стер. М.: Издательский центр «Академия», 2007. 384 с.

70. Эльконин, Д.Б. Психология игры. Москва: Владос, 1999 г. 360 с.

ДОДАТКИ

Додаток А.

Режисерські ігри, що використовуються в роботі з дітьми старшого дошкільного віку

Гра «Створення дива»

Мета: розвиток творчих здібностей, комунікативних навичок, емпатійності.

Необхідні для гри предмети: «чарівні палички» - олівці, гілочки або будь-які інші.

Опис гри: діти об'єднуються у пари, у одного з них в руках «чарівна паличка». Торкаючись до партнера, він запитує його: «Я – маг, який здійснює дива, у мене є чарівна паличка. Чим я можу тобі допомогти? Що я можу для тебе зробити?».

Коментар: егоцентризм – одна з характерологічних особливостей дітей-дошкільників. Вони не здатні ще повноцінно переживати з приводу почуттів іншого. Тому розвиток емпатії та децентрації, вміння зрозуміти почуття іншого – одна з основних задач. Вигадаючи завдання для чарівника діти розвивають творчість.

Гра «Зоопарк»

Мета: розвиток фантазії, навичок перевтілення, комунікативних здібностей, вміння розпізнавати мову міміки і жестів, зняття тілесних зажимів.

Опис гри: діти об'єднуються у 2 команди. Одна команда зображує різних тварин, копіюючи їх поведки, пози, ходу. Друга команда – відвідувачі зоопарку, вони спостерігають за уявними мешканцями, «фотографують» тварин, хвалять їх, вгадують. Коли всі тварини будуть вгадані, команди міняються ролями.

Коментар: потрібно стимулювати дітей до того, щоб вони передавали поведки тієї або іншої тварини, а також за своїм бажанням наділяли його будь-якими рисами характеру, демонструючи свої артистичні та творчі здібності.

Гра «Склади хвіст комети»

Мета: розвиток уяви, образного мислення, уваги, творчих здібностей, вміння планувати свою діяльність.

Інструкція: комети бувають різні – з довгими або короткими «хвостами». Діти отримують завдання викласти хвіст із різних підручних матеріалів (різнокольоровий папір, фольга, новорічний дощик, тканина тощо). Діти виконують завдання самостійно, вчать планувати свою діяльність. Переглянувши усі роботи, діти визначаються, у кого отримався найгарніший хвіст.

**КОДЕКС АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ
ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ ХЕРСОНЬСЬКОГО
ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ**

Я, Гулак Наталія Павлівна,
учасник(ця) освітнього процесу Херсонського державного університету, **УСВІДОМЛЮЮ**, що академічна доброчесність – це фундаментальна етична цінність усієї академічної спільноти світу.

ЗАЯВЛЯЮ, що у своїй освітній і науковій діяльності **ЗОБОВ'ЯЗУЮСЯ**:

- дотримуватися:
 - вимог законодавства України та внутрішніх нормативних документів університету, зокрема Статуту Університету;
 - принципів та правил академічної доброчесності;
 - нульової толерантності до академічного плагіату;
 - моральних норм та правил етичної поведінки;
 - толерантного ставлення до інших;
 - дотримуватися високого рівня культури спілкування;
- надавати згоду на:
 - безпосередню перевірку курсових, кваліфікаційних робіт тощо на ознаки наявності академічного плагіату за допомогою спеціалізованих програмних продуктів;
 - оброблення, збереження й розміщення кваліфікаційних робіт у відкритому доступі в інституційному репозитарії;
 - використання робіт для перевірки на ознаки наявності академічного плагіату в інших роботах виключно з метою виявлення можливих ознак академічного плагіату;
- самостійно виконувати навчальні завдання, завдання поточного й підсумкового контролю результатів навчання;
 - надавати достовірну інформацію щодо результатів власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використаних методик досліджень та джерел інформації;
 - не використовувати результати досліджень інших авторів без використання покликань на їхню роботу;
 - своєю діяльністю сприяти збереженню та примноженню традицій університету, формуванню його позитивного іміджу;
 - не чинити правопорушень і не сприяти їхньому скоєнню іншими особами;
 - підтримувати атмосферу довіри, взаємної відповідальності та співпраці в освітньому середовищі;
 - поважати честь, гідність та особисту недоторканність особи, незважаючи на її стать, вік, матеріальний стан, соціальне становище, расову належність, релігійні й політичні переконання;
 - не дискримінувати людей на підставі академічного статусу, а також за національною, расовою, статевою чи іншою належністю;
 - відповідально ставитися до своїх обов'язків, вчасно та сумлінно виконувати необхідні навчальні та науково-дослідницькі завдання;
 - запобігати виникненню у своїй діяльності конфлікту інтересів, зокрема не використовувати службових і родинних зв'язків з метою отримання нечесної переваги в навчальній, науковій і трудовій діяльності;
 - не брати участі в будь-якій діяльності, пов'язаній із обманом, нечесністю, списуванням, фабрикацією;
 - не підроблювати документи;
 - не поширювати неправдиву та компрометуючу інформацію про інших здобувачів вищої освіти, викладачів і співробітників;
 - не отримувати і не пропонувати винагород за несправедливе отримання будь-яких переваг або здійснення впливу на зміну отриманої академічної оцінки ;
 - не залякувати й не проявляти агресії та насильства проти інших, сексуальні домагання;
 - не завдавати шкоди матеріальним цінностям, матеріально-технічній базі університету та особистій власності інших студентів та/або працівників;
 - не використовувати без дозволу ректорату (деканату) символіки університету в заходах, не пов'язаних з діяльністю університету;
 - не здійснювати і не заохочувати будь-яких спроб, спрямованих на те, щоб за допомогою нечесних і негідних методів досягати власних корисних цілей;
 - не завдавати загрози власному здоров'ю або безпеці іншим студентам та/або працівникам.

УСВІДОМЛЮЮ, що відповідно до чинного законодавства у разі недотримання Кодексу академічної доброчесності буду нести академічну та/або інші види відповідальності й до мене можуть бути застосовані заходи дисциплінарного характеру за порушення принципів академічної доброчесності.

2.12.2020

(дата)

(підпис)

Гулак Наталія Павлівна

(ім'я, прізвище)